

დიდება
ქართველ ერს

დიდება თავისუფლებას!

ჩვენი დროშა

Handwritten red text:
ჩვენი
-3

"NOTRE DRAPEAU"

საზღვარგარეო - სოც დემოკრატია

საზღვარგარეო სამსახურის განყოფილება - საზღვარგარეო დეპარტამენტი

Organe du Bureau à l'Étranger du parti Social-démocrate de Géorgie.

R-913

1113

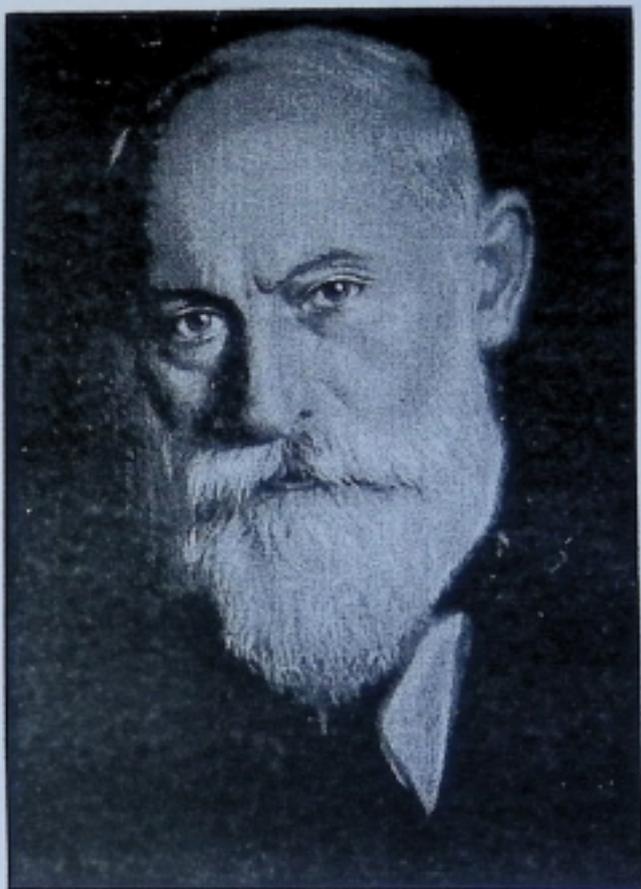
მარტი

1988 წელი.

პარიზი.

საქართველოს
საგარეო
აღმართმცემლობა

ნ. ი. ჯორჯია

1868- 1953.

+

Le President N. Jordania

26

მაისი

70

წლისა

მაისი

19 18

მ ა რ ი ს ლ დ ი ს ა ს წ ა უ ლ ი

26 მ ა ი ს ი

26 მაისი, ქართველი ერის და ხალხის აღდგომის, თავისუფლების და დამოუკიდებლობის დღეა.

ქართველი ხალხი პირდაპირ, უშუალოდ გათვითცნობიერებული და გამთლიანებული, პირველად გამოვიდა საქვეყნო ასპარეზზე 26 მაისს და მისცა დასაბამი მის ასალ ისტორიას; თქვა ახალი სიტყვა; გამოკვეთა თავისი საგალი გზა. მან აქ პირველად მიიძახა მომავალს: „მე ვარ ჩემი თავის ბატონი. უნდა ვიყო თავისუფალი!

ჩვენს ირგვლივ იცვლება ყველაფერი, იქსოვება ახალი მოვლენათა ქსელი, ხდება გადაჯგუფება—გადამოჯგუფება, მთელი რიგი ისტორიული გადასხვაფერებისა.

არ იცვლება მხოლოდ ერთი მოვლენა: არ იცვლება ოცდაექვსი მაისი; ის რჩება იქ, სადაც დაიბადა, უცვლელათ, შეუღრეველათ, ამაყათ.

და ეს იმიტომ, რომ მისი ძირი, მისი ფესვები ღრმად არის გადგმული ქართველი ერის სულსა და გულში, მან სამუდამოთ დაიპყრო მთელი ხალხი, მან აშკარათ დაანახა მას სასიცოცხლო გზები.

26 მაისს ქართველობა დაეპატრონა თავის თავს, როგორც ერთი მთლიანი ერი, გამოკვეთა ერთი ხალხი ქიროში და ლხინში განუყრელი. მან სიტყვა თავისი საკუთარი სიტყვა ცხოვრების ყველა დარგში: პოლიტიკაში, ეკონომიკაში, სოციალურ და ნაციონალურ ურთიერთობაში და მან ეს აღბეჭდა ჯერ საქმით და შემდეგ სიტყვით — კონსტიტუციაში.

მოსკოვმა მოგვტაცა ეს სიდიადე, გასტეხა ჩვენი წყობილება, მოსპო ჩვენი თავისუფლება. ვერ მოგვტაცა მხოლოდ ჩვენი სული, ვერ გასტეხა ერის მორალი, მისი მთლიანობა, მისი გადაწყვეტილება — იყოს თავისუფალი.

26 მაისი ბუდობს თვითეულ ქართველში; ის აღარ ფრთხილდება გამოჩენილათ საქართველოში. ის ფრთხილდება გამოუჩენელათ ყველა ქართველში. აი ეს მორალური ძალა, ეს სულიერი სიმტკიცე და ურყევე იდეალი არის აუღე-

ბელი სიმაგრე. რასაც შეასკდება მტერთა ერიშები, ის უტყუარი თავდება მისი საბოლოო გამარჯვების. ამ ისტორიულ სტიქიას ეერავითარი ძალმომრეობა ვერ მოსპობს, ვერ შეაჩერებს; იგი გადალახავს ყველა დაბრკოლებებს და ამა თუ იმ გზით აღსდგება, — 26 მაისი კვლავ აშკარათ გამოანათებს და ერის მსვლელობას უმეთაურებს.

დღეს საერთაშორისო ურთიერთობა ცვალეზადია; ხახ ერთი ზარი ჩამორეკს, ხან მეორე. ამ ისტორიულ ზვირთია სრბოლაში, ამ არეულ-დარეულ ხანაში ჭართველი ერის პატარა ნაეი გასცურავს სამშვიდობოზე მხოლოდ ერთი საშუალებით — მისი მთლიანობის შენახვით, მისი თავის თავის ერთგულებით, მისი 26 მაისით.

ნ. შორდანია.

Le 26 Mai

Le 26 Mai est le jour où la nation et le peuple géorgien ont retrouvé leur liberté et leur indépendance.

C'est le jour où la Géorgie, unie et consciente, s'est manifestée pour la première fois sur la scène mondiale et a donné naissance à sa nouvelle histoire.

C'est le 26 Mai qu'elle a prononcé des paroles nouvelles, tracé le chemin à suivre et, pour la première fois, s'est adressée à l'avenir :

Je suis mon propre maître,

Je dois être libre.

Autour de nous tout change, une nouvelle trame se tisse, faite de changements historiques.

Seul le 26 Mai demeure. Il reste là où il est né, immuable et fier, car ses racines sont profondément ancrées dans l'âme et le cœur de la nation géorgienne.

Le 26 Mai a rendu aux Géorgiens leur souveraineté et lui a clairement montré le chemin de la vie.

Le 26 Mai a conquis à jamais le peuple tout entier et le sentiment de leur unité indéfectible dans le malheur et le bonheur. Les Géorgiens ont pu enfin s'exprimer librement dans tous les domaines : politique, économique, social, national. Ils l'ont affirmé dans la Constitution, par la parole et par l'action.

Moscou nous a ravi nos droits et notre liberté. Elle n'a pu nous voler notre âme, ni briser la force morale, unité et la détermination du peuple à redevenir libre !

26 Mai demeure dans le cœur de chaque Géorgien. Il ne flotte plus ouvertement dans notre patrie, mais secrètement dans l'âme de tous les Géorgiens.

C'est cette force morale, cette conviction profonde, cet idéal inébranlable qui sont nos remparts. Ils nous garantissent la victoire finale, quelle que soit la puissance de l'ennemi ! Rien ne pourra anéantir, rien ne pourra stopper ce bouleversement historique. Il surmontera tous les obstacles et triomphera tôt ou tard.

Le 26 Mai éclairera de nouveau et conduira les destinées du peuple géorgien.

Aujourd'hui, la situation mondiale est changeante. Par ces temps houleux et incertains, le frêle esquif de la nation géorgienne arrivera à bon port, à une seule condition :

LA CONSERVATION DE SON UNITÉ ET DE SON 26 MAI !

Noé JORDANIA.

ფრანგულად თარგმნა ახმათ ყორღანიძე ფლავიანამ.

მოვა ღრო უზარ-მაზარნი
მთანიცა შეიძრებიან,
ქარი დაჰქროლებს მეღვარი,
ღრუბელნი განიმჭვრევიან!

შევით ცა დაყვარლოვანი,
ქვეშ მიწა შეირხევიან,
აწ გუღნი ოღნავ მჭუთქავნი,
ღამ-ვეფხვცხავ მოერევიან!

მოვა ღრო დაწაგრულები ,
მამაცად მოიქცევიან,
ერთიხ წადილით შეკრულნი
ერთხ ნდომათ გალიქცევიან!

გრგვინათ ახფყღება ყიყინა,
მშიშარნი გაიქცევიან,
ქვიფკირნი შელულბულნი
ჩაინგრევ- ჩაიქცევიან.

ადექხანდრე ყაზბეგი.

26 მაისი

26 მაისი ქართველი ერის განახლებას და აღორძინების ეპოქალური თარიღია, მისი მყოფელი "ღურია ეფერნელ". 26 მაისი საქართველოს ცხოვრების სიბრძნეა, რომელიც ქართველი ერის მარად არსებობის, მის უკვდავების იდეას გამოხატავს.

მაისი სინოცხლიხა და სიხარულის ფეა, წლის კალენდარულ ხფეროში, ის განხაკუთრებჲთ გამოიყოფა თავისი უხვი, აყვავებული წალკოფით, მომხიბლავი ფერებით, თავის ხულით და გულით.

პოეფების და მწერლების მიერ შექებული, ის ანხორციელებს მაღალ გრძნობათა იდეალებს.

სწავლულ მეცნიერების მიერ დიდი ხანია რაც შემინულია მაისის თვის თავისებური ორგინალობა, მათი შენიშვნით, ყველა ღრმა შინაარსიანი ნაწარმოები, არის ის პროზაულ ლიფერაფურული, თუ მეცნიერულ ხახიათის, დაწერილია გაბაფხულის აპრილ-მაისის თვეებში, გარდა ამისა, ის მდიდარია ხხვადახხვა ცხოვრებისეული მოვლენებით.

ქართველი ერის განახლება მაისის თვით იწყება, და ეს თარიღი ისფორიულად დაკავშირებულია მის ყოფითი სინამდვილესთან.

ქართველი ერის შეუწყვეცილი ბრძოლა გარეშე მფრების წინააღმდეგ, და ის შეუპოვარი თავგანწირვა, რომელიც თან ახლავს მის ხულსა და გულს, თავისუფლების იდეასთან არის დაკავშირებული.

26 მაისი ქართველი ერის დიდბუნოვანი რეალობა, მელშიაფ ერის ერთობლივი ხელისკვეთებაა გამობხაფული, იბ მფკვიფედ არიბ დავავშირებული იხეთ მალად გრძნობებთან, როგორიფაა თავიხუფლება და ხამართლიანობა. რამდენადაფ 26 მაისი, ერის თავიხუფლების გრძნობა - ხთან არიბ დავავშირებული, იმდენად იბ უნივერხალური ხახიათიხაა, და როგორფ ახეთი დაუმარფხებელი და დაუკებელი რჩება.

ნოე ყორღანიას -- ხახელთან არიბ დავავშირებული 26 მაისიბ იღიალი, მან გამობხაფა ერის ხაერთო ხელისკვეთება, მიხი ხწრაფვა თავიხუფლებიხაკენ და ხამართლიანობიხაკენ.

ნოე ყორღანიას აქეია ხგილდება ეროვნულ ხაზღვრებს, და იღებს ხაერთაშორიხო და ხავაფობრიო ხახიათიხ ახვექებს.

ქართველი ერი კვდავ მოიპოვებს თავიხუფლებას, ქვეყნიბ ხუვერენობას, მიხი გმირული ბრძოლა ამიხთავლებია

დიღებ • - 26 მაისი.

ქუთაიხელი.

1

მაისი

პირველი მაისი შრომის დღესასწაულია. შრომის და პიროვნების თავისუფლება, მშრომელთა მდგომარეობის გაუმჯობესობა და მათი ეკონომიური და კულტურული წინ წაწევა, დათრგუნვა ყოველივე ძალადობისა, მოსპობა მილიტარიზმის და იმპერიალიზმისა, ყველა ერთა თავისუფლება და მათ შორის მშვიდობიანობის და სოლიდარობის დამყარება, საერთო სოციალურ-პოლიტიკური სამართლიანობის მოპოვება—აი რას მოითხოვს პირველ მაისს მშრომელი ხალხი და რა ღონისძიებებით გამოდის ის ამ დღეს.

მაგრამ ყველა ეს მოთხოვნილებები საბჭოთა კავშირში და კერძოთ საქართველოში ძირიანათ უარყოფილია. არსად იქ არ არსებობს არც შრომის და არც პიროვნების თავისუფლება; მშრომელთა თავიანთ მდგომარეობის გაუმჯობესობაზე ფიქრიც კი აკრძალული აქვთ; ყოველგან შეფობს ჩეკა-პოლიციის უხეში თვითნებობა; ხალხის საუკეთესო შვილები განუკითხავათ იქლიტება; ერებს წართმეული აქვთ თავისუფლება და თვითგამორკვევის უფლება; ხელისუფლება ცდილობს საბჭოთა კავშირში ერთიერი დანარჩენ სხვა ერებზე გააბატონოს. ყველა ისინი კი სოციალურათ და პოლიტიკურათ იტანჯებიან.

დღეს საქართველოს მშრომელი ხალხი ვერ დღესასწაულადს პირველ მაისს ისე, როგორც ამას წინეთ შეებოდა და ვერ აყენებს საამისო ღონისძიებებს.

მას აკრძალული აქვს სთქვას და დასწეროს სრული სიმართლე მშრომელთა პირველ მაისის მანიფესტაციებზე ამ ორმოცი წლის წინეთ ჩვენში, ან შესაფერისათ აღწეროს და მოიგონოს პირველი მაისის დიადი დღეები თავისუფალ და დამოუკიდებელ საქართველოში.

ჩვენი შტრები კი დაპყრობილ ჩვენ სამშობლოში ყოველ პირველ მაისს საოკუპაციო ჯარების საშხედრო აღლუმს მართავენ, ქუჩებში ტანკები და ზარბაზნები გამოაქვთ და ამის საყურებლათ ჩვენი ტები ხალხს იარაღით ერეკებიან. შჩაგვრელები ცდილობენ ჩაგრულთ თავიანთი ძალა აჩვენონ, ისინი დააშინონ და მათ ბრძოლის ხალისი წაართვან.

საბჭოთა რუსეთში პირველი მაისი უსულო და უშინაარსოა. მას მაღალი მორალი და იდეალი ამოაცალეს და შჩაგვრელ იმპერიალისტების სადემონსტრაციო დღეთ გახადეს. დღე მზიარულებისა და სიხარულისა შჩიშე ია შწარე ფიქრების დღეთი შესცვალეს.

პირველი მაისი კომუნისტებმა მშრომელთა და ერთა დამონების დღეთ გადააქციეს. მაგრამ შჩაგვრელთა და დამონებულთა შორის ბრძოლა გაგრძელდება მანამდე, სანამ ეს უკანასკნელნი თავისუფლებას არ აღიდგენენ.

26 მაისის აღდგენა საქართველოში კი პირველ მაისსაც გაანთავისუფლებს ბოლშევიკების ტყვეობისაგან.

1929 წ. № 2
ბრძოლის ხმა

დაეფუძნებელი კრება

(სტენოგრაფიული ანგარიში)

პირველი სხდომა

ოთხშაბათი 1919 წლის მარტის 12, ტფილისი, სასახლე.

კრება იწყება ნაშუადღევს 12 საათსა და 12 წუთზე. თავმჯდომარეობს უბუცესი წევრი. დამფუძნებელ კრების ხელთა ბისტრო ჯიბლაძე. მდივობს. უმცროსესი წევრი დამფუძნებელ კრების გიორგი ფალაღა. (ს.-დ.)

სილიბისტრო ჯიბლაძის სიტყვა.

ბატონებო!

ამ დღესაც მოვესწარი ჩემს აგრძელ „სხოვრების“ მფარველში ბევრი ბედნიერი დღე ვაძიებები, მაგრამ ეს ყველაზე უნეტარესია. მე ჩემმა ხნოვანობამ წილათ მარჯუნა გახსნა ამ დღით, ამ ორმაღი დღესასწაულისა.

ბატონებო, დიღო ბატონებო! დამფუძნებელ კრების წევროსი უპირველეს ყოვლისა, ინება მიუბოძეთ მოგიძღვნათ ჩემი გულწრფელი, გულის სიღრმეიდან ამოღებულნი საღამო.

ინება მიბოძეთ მოგილოცოთ ეს დიდი დღე, დღე ჩვენი ხალხის დაეაყვაცებისა, მისი სრულ წლოვანობისა!

ინება მომეცით დიდის მოკრძალებით მივესალმო და დაბლა დაეი დაუკრა უცხო სახელმწიფოების წარმომადგენლებს (ტაში) საღამო დიდს ბრიტანეთსა (ტაში; დებუტატები ფეხზე აღდგომით მიესალმებიან ბრიტანიის წარმომადგენლებს) ამ აკვანს დემოკრატიისას (ტაში).

ინება მიბოძეთ მივესალმო საფრანგეთს, სამშობლოს რევოლუციისას (ტაში და ოვაცია)

ინება მიბოძეთ მივესალმო, ამერიკის ბუმბერაზ მხეერთებულ შტატებს, სიმბოლოს თავისუფლებისას (მხურვალე ტაში და ოვაცია).

ბატარა შვეიცარიას, (ტაში და ოვაცია) ამ ყველა დევნილთა მფარველს.

მე მწამს, მე მჯერა, რომ დიდი და მალღღრ კულტურა ამ კულტურულ სახელმწიფოებისა, მოჰყენს თავის ძლივე მოსილს სიხის ჩვენ ნორმსა და ბატარა რესპუბლიკასაც.

ს ნ ო ბ ა

ღიღათ პავლივცემული ძვირფასო მკითხველო!

სამწუხაროდ ჭეხნიკურ მიზეზების გამო, ჩვენ ვერ შე-
ვძელით თებერვლის ნომრის გამოშვება, ამიწმომ "ჩვენი
ღროშა"ს სამაისო ნომერშიდ ვათავხებთ, საქართველოს
იხტორიის ამ ჭრალიკულ თარიღზე ორ წერილს და მამა

ილიას ქალაგებას, რომელიც მან წარმოხთქვა პარიზის
ქართულ ეკლესიაშიდ 25 თებერვალს 1987 წელს, ქართველ
გმირთა საპავლივცემულთ გადახლიდ პარავლიხის შემდეგ.

მიუხედავთ უკიღურეხი ხიხუხტობა მამა ილია მაინც
მოძრძანდა წელხაც და 21 თებერვალს პანაშვილი გადა-
უხადა მათ, ვინაც თავიანთი ხიხხლი შეაფრქვია
1921 წლის თებერვალ- მარტის სამშობლოს დაცვას.

ჩვენდა საუბედურთ ან ჩვენ მაშინ რაცციგოლით ან
მან მაშინ რაჩგოდა, რომ ჩვენ უვანახკნელათ ვხედა-
ვლით და ვიხმენლით ჩვენ საყვარელ სამინელ ხენით
ჭანჯულ ღიღებულ ჩვენ მოძღვარ მამა ილიას.

ღ. ფალავა.

ბრძოლა

ფრენკლინჯური ორგანიზაცია საქ. სოც. დემ. || «LA LUTTE» — Revue mensuelle du
სკმ. პარტი. ხანდაზღვევისა და სოციალიზმის || Parti Social-Démocrate Ouvr. de Géorgie.

პარიზი,

1920.

25

Paris, Février 1920.

თემატიკა

ს ე თ ი წ ე ლ ი.

ხუთი წელი ტანჯვის და მონობის, ტყვეობის და ბორკილების
რანი ვიყავით გუშინ? ვეღლაფერის
რა ვართ დღეს? არაფერის

ერი პარტიაციონი, ხალხი დაქველავდა, მოკალაქე შეკრულ-შებოქვილი.
საქართველოს შესაფლავენი დღეს დღესასწაულობენ თავის გაბატონებას, საქარ-
თველო კი ძაქებით გლოვობს თავის დამარცხებას და მათდამი დამორჩილებას. ისინი
იცინიან და სტკბებიან, ჩვენები ოხრავენ და იტანჯებიან.

დღეს ორგვარი მოგონებაა: ერთია ჯოჯოხეთის და მისი მოციქულების, მეორეა
თავისუფლების და მისი მორტყვიანების.

ხუთი წლის წინ ქართველმა ერმა დაქარგა უდიდესი განძი—თავისუფლება და
მიიღო უმძიმესი უღელი მოსკოველების. ერის უღირსი შვილები თავს დაეცენ მშო-
ბელ დედას უცხო ძალებით, ამოართვეს სული და გაბაწრული ცოცხალ-მკვდარი მიუ-
ტანეს მსხვერპლათ თავის მომავლინებელთ. ეს საშინელი სულთამხუთაი, რომლის
თავია მოსკოვში, ხოლო ბრძულები კი ჩვენში, სწუნის დაუსჯელათ ჩვენს სიმდიდ-
რეს, ჩვენს აელა-დიდებას, ჩვენს სულიერს და ნივთიერ საუნჯეს. წაიღეს რის წაღებაც
კი შეეძლოთ, გააპარტახეს რაც დახვდათ, მოსკოვს მთელი ახალი კულტურა, შრომით
და ბრძოლით შექმნილი, და გადაგვისროლეს უკან, დაცემის და გავერანებისაყენ. ისინი
დღეს ცეკვობენ ერის სასაფლაოზე.

რა სურდათ, რას ფიქრობდენ? სურდათ ჩვენი ჩაბრუნება რუსეთის სამფლობე-
ლოში, ფიქრობდენ ჩვენს გადაქცევას ძველი იმპერიალიზმის გზა დახიდათ. საქართვე-
ლო დასკირდა მოსკოვს მუფეთა აღმოსავლეთის პოლიტიკის გასაგრძელებლათ, ის-
მალეთში, სპარსეთში, შორეულ სამხრეთში სამოქმედო ბაზის შესაქმნელათ. მათ კარ-
გათ იცოდენ, რასაც შერებოდენ, რისთვის აგზავნიდენ თავის ჯარებს ჩვენს წინააღმდეგ-
ეს იყო დიდი სახელმწიფოს შეთქმულება პატარას ჩასაყლაპავათ. ქართველები, ამ
ბოროტების მებაირალტრენი? ამათ ქვეყანა გავიდეს და მიიღეს სამსახურის თანამდებ-
ობაზე გადასცვალეს ერის სხვე-ბედი. განმეორდა სიტყვა-სიტყვით ძველი ამბავი,
რუსის ჯარი შემოდის საქართველოში მეორეჯერ ქართველების წინააღმდეგობით.
ფაქტი ერთნაირია. მისი აზრი კი სხვადასხვაა. პირველი მოპატივება მოხდა უცხო
მტრის მოსაგვრებლათ. ქაეკავაძენი ემსახურებოდენ ქართველი ხალხის ფიზიკურ-
რათ გადაარჩენას. რას ემსახურებიან მხარაძენი? რომელი მტრის წინააღმდეგ ამხედრ-
დენ ისინი? ეს მტრია ქართველი ხალხი, მის დასამორჩილებლათ და მასზე გასაბე-
ტონებლათ მათ მოიხმტნ ნამდვილი მტრები. ჩვენს წინაპართ აქეთ გასამართლებ-
ლი საბუთები. ამათ, ამ ჩვენს თანამედროვეთ, არავითარი გამართლება, არავითარი
საბუთი არ ადგებათ. ესენი რუსეთის იმპერიალიზმის ყურმორილი მონებია.

ერი თავისუფალი, აღორძინებული, ახალი იმედებით და იდეალებით აღჭრთ-
 ვანებული დაატყვევეს და რუსეთის დესპოტიას დაუმორჩილეს. რას წარმოადგენს ეს
 ბატონი, ქვეყანამ იცის. ის გამოფიტულია, არ, შერჩა არავითარი ნიეთიერი და გონე-
 ბრივი ღირებულება, გარიყული, განცალკევებული, კაცობრიობიდან გამდგარი—
 ამ არარაობაზე ვართ მიყრული და შის საჯგენათ გადაქცეული. საქართველო ყოფილა
 დამციკებული, მარა არასოდეს არ ყოფილა ასე დაბლა დაშვებული. ის დღეს უფს-
 კრულშია, ამაზე ქვემოთ წახვლა აღარ შეიძლება. მხოლოდ სულის სიმტკიცე და იმედი
 ატანიებს მას ამ საშინელ ტრაგედიას. «ჰირსა შინა გამაგრება ისე უნდა ვით ქეიტკირ-
 საა—ეს ძველი სიბრძნე დღევანდელი ჩვენი მნათობია. თავს დაგვატყვეს ჰირი, ჩვენ
 უპასუხებთ სიმაგრით. «გასტეხს ქვასაცა მაგარსა გრდემლი ტყვიისა ღბილისა». ქართ-
 ველი ხალხის გრდემლს შეასცდა უთვაღავი მტერი. ასეთი ბოლო მოელის ახლანდელ
 შის მტერსაც; ოღონდ კი გრდემლი შედამ სცემდეს და ერს აღვიძებდეს. აწმყო არა
 გეწყალობს, მარა მომავალი ჩვენია.

ჩვენი გზა მიდის აღმართ-აღმართ, აღორძინებ ქ; თქვისუფლებსავენ. აქეთ
 მოდის მთელი კაცობრიობა. მათი გზა კი ეშვება დაღმართ, ჭაობის და
 გურდმულისავენ. მათ არავენ მისდევს, იმ გზით არავენ წიდი, მას ყველა, მთელი კა-
 ცობრიობა, ზიზლით შეუერებს. ახლა ბრმაკ კი ხედავს, რომ მოსკოვის მიმართულება
 გადაშენების ხილია, აქეთ გასავალი არ არის: ამას ქვანიც კი ლაღადებენ. ამ ლაღადმა
 გაარღვია თვით ქრემლის კედელიც და შეიტანა ხმა სინანულის. მათი დღენი დათელი-
 ღია, ხალხის ამაღლება მათი დაცემა; ქვეყნის აღდგომა მტარვალთა დამარხვაა. ასე
 ყოფილა შედამ და ასე იქნება. გლაზათ დამწყები გლაზათ ათავენს. ეს უცელელი
 განაჩენია.

ეს ბუთი წელი წელი კრემლთა გუბების და სისხლთა მორავის, არის წელი ქარ-
 თველი ხალხის სულხური განკურნების. ის ამ ციხეში ინათლება მტკიცე ნებისყოფით.
 იბანება თავისუფლების წყაროთი და იჭედება სასიცოცხლო ძალებით.

განვლეთ ეს ბუთი წელი, დრო მტრათ ძნელი. ჩვენი დროშა დაბლა არ დაშვებუ-
 ლა. დგება დრო ნაკლებათ ძნელი, შევდივართ გარდატეხის წლებში, ჩვენი დროშა
 მაღლა აიწევა.

მამ იმედი, კიდევ იმედი, მტტი იმედი!

--- თ ე ბ ე რ ვ ა ლ ი ---

საქართველოს იხურობის ხიხლიანი ქარიშხალია.

19 თებერვალი 21

თებერვალი საქართველოს დაპყრობის თვეა. 67 წლის წინათ განთავისუფლებულ ქართველ ერისათვის მოხდა ხამბიმი, ერის გულის შემადრუწუნებელი ამბავი, ძალით მოგვყვანეს თავისუფლება და გავიუქმეს ჩვენი ერის უღიღები მონაპოვარი, საქართველოს ახლად ამდგარი, ხრულ უფლებიანი სუვერენული სახელმწიფო.

ჩვენი ქვეყნის ჯალათა სურვილის წინააღმდეგ, თებერვლის მარცხმა ქართველი ხალხი კი ვერ დაჩინაგა, კი ვერ დააშორა ერთი მეორეს, დაქუცმაც-დაუძღურა, გამოაგალა უნარი მოქმედებისა და მოუხპი იმელი შეურყვევლი თავისუფლების აღდგენისა, არამედ უფრო მძლავრად შეაკავშირა ქართველობა ერთმეორესთან, უფრო ცხოვრად გვაგრძნობინა ერთმანეთ-შორის ნათესაობა, ხიხლივ დაღვრილი ხიხლით და წამებულ ხულით, ერთ დაპყრობილ ეროვნობის შვილობის, ერთი მეორის ძმობასა და მოყვასეობის.

დღეს დაპყრობილი ქართველი ერი, უფრო მძლავრ უძღვრავ და დიდებულ მოძღვრად გვევლინება და გვიჩვენებს მის პაწრიოფულ უდიდეს გაყვანებას, მისი გონების ხილიაღებს, ხულის ხიმაღლეს და ზნეობა მოქალაქეობის მომხიბლავ ხილამაშებს და მოგვიჩოლებს არა უნუგეშობისავენ, არამედ სამართლიანობის დამყარების შეურყვევლ იმედისავენ და 26 მაისის საბოლოო გამარჯვებისავენ.

14.

თაობათა წვლა, დროის უღმობელი კანონი რკინის მარ-
ჩნუხივით იჭრება ჩვენს ეროვნულ შეგნების ხელოვნობაში
და ყველა ქართველის გულშიღ ხიამაყით მჭკიცდება
მრწამსი უკვლავი, მრწამსი ხამარადისო, რომ 26 მა-
ისის გარიჟრაჟი ინათებს და ხელ მოკლე ხანშიღ
გახვებს თებერვლის მიერ დახმულ მონობის კარ-ბჭებს
და ფართოდ შემოუშვებს ნანაწრ თავისუფლებას.
თებერვლის შავ ბელი გაკვეთილების გახხენება, ქა-
რთველობას კიდე უფრო ფართოდ აერთიანებს, აკავშირე-
ბს და უნერგავს, რწმენას, რწმენას შეურყევებს დი-
ადი 26 მაისის ძლევა მოხილ გამარჯვებისას.

ღევან უღაღვა.

ბევრჯედ დაგიმხხვრევია,

ეგ ბორკილი ფოღადის
ძნელად ხელშეხახები.

წეხლის აღი, რომ აღის
გული არ გაგვხეხია ხაუკუნე, რომ გაღის

შენი მიწის ერთგულ
შენი.....

უწვდელ მარადის.

შოთა აბაშიძე.

თებერვალი
ხსოვნის დღეა.

---...---

ქართული ემიგრაცია არ ივიწყებს ქართველი ერის 1921 წლის 25 თებერვლის ურალში აღსაფასებელი დღე და როგორც ყოველთვის წელსაც, საქართველოს განმანათლებელ წმინდა ნინოს ეკლესიაში დღევანდელ დღეებში აღსანიშნავად გადაიხადა პარაკლისი და მხურვალე ღოგვა კურთხევით შეავედრა მეუფეებს ღმერთსა ჩვენსა ყველგან მამულის შვილნი ვინც თავიანთი ხიფათი მიიყვანეს სამშობლოს სამხვერპლოდ და თავიანთი უმანკო ხისხლი შეაპყრეს მის დაგვას.

წირვის შემდეგ დღევანდელ დღეებში წარმოხტვა უაღრესად შინაარსიანი შთამაგონებელი სიყვავა, რომლის ხრულს უქსეხს გთავაზობსთ პატივცემულ მკითხველთა "ჩვენი დროა"-ს რედაქცია.

•————• დ. მ.
დღევანდელ დღეებში სიყვავა. ....

სახელითა შამისა, და ძისა და წმიდისა ხელისა როგორც ყოველ წელს, შეკრებილი ვართ დღეს, აშუკლესიაში, რათა აღვნიშნოთ ჩვენი სამშობლოს ერთი მეფად მშვიდნეული და დიდდამნიშნულივანი მიმენცი. ეს იყო ათას ცხრამათს იყდა ერთ წელში, და საკითხი უნება უროვნულ იმს ჩვენს დასაპყრობდალ შემისხუდი მფერთან. ამ ურალისა აღვიღოთ პქინდა სამი წლის შემდეგ იმისა, რაც ჩვენმა ხალხმა, ახლადმეფი წლის ანექსიისა და გარჯების პილიგოკის შემდეგ, აღიღონათ თავისი უროვნული დამოუკიდებლობა. ვმოქცხანსა, ყოველნაირი სიძნელეების გარეშე, ჩვენმა ახალგაზრდა სახელწიგომ შეძლია საქართველოს სოფელი იხლოროდით მიწა-წყლის გაერთიანება. ეს მოთ ვფრო აღსანიშნავია, რომ საქართველი ურონიანი აღარ ყოფიდა მეფე-თ-მეფე საუკუნეიდან მოყოლებული. ის, რაც შეიძლება იწოდოს "ქართულ სახელმწიფო" იყო ნაყოფი მთელი ჩვენი ხალხის მრავალ-საუკუნოვანი დეპრესიისა უბრალო ხალხისა, ინჟინერებისა, და თავისი იდეოლოგი ქართული სამართალითა 16.

ამ წელს, ოდესმე თებერვალს დაეგია თბილისი, ეს ჩვენი ხამშიზღის ხამშიზღი
 ღელაქადაქი. ხაკუკუშაგოი ხელისუფლება, თაკობი მახერიალერი ძლიერების წყა-
 ლობით, აიძულებს წვენ ხალხს იღლებახწაყლის ეს ხამგლოკიარი ღელ რიკორე
 ბეიში მისი რქტიმის ხალიღებდაღ.

მაგრამ ურუნელი იმი გაგრძელდა ამ წლის ჩვიღმეუ მარათამღელ, და არ უნდა
 ღავივიწყოთ ხაკუკირველი ჟაქლი, მასწვენებელი ქაროველი ხალხის ღლი და
 წმინდა ურუნელი ძეგნებისა. წვენმა ურუნელმა ჯარმა, რამეღლი მგროხაგან
 ბღის პიხად იყო მიმწყლელი, იმღენი მირადერი ძაღა გამოიჩინა კიღეჯ,
 რომ ბათუმი გაანათავისუფლა იქ შემოჭრილ თერქებისაგან, მაშინ რღვა წითელი
 არშია გავნმრველად იღგა, და ახუ მოიპკო მიუღღენელი ნაყოფი.

თქვენ იღით რომ ეკლესია პოღიგოკრ ამბუბში პირ და პირ არ ურევა. მაგრამ
 რღვა ეს ეხება ეს მღლიანად აღბუღეს, მაშინ ეკლესიამ უნდა მიიღოს
 თაკობი ხაკუკიარი მინაწიღუღმა. და ხაზოგადღელ, ქაროველი ხალხისა და ხაქარ-
 თვეღის ეკლესიის კავშირი მემადგენიღი ნაწიღია თქქხმეუღი ხაუყუნის იხგო-
 რიისა. ქაროველი ეკლესია, რვენ ურიაღერი ურუნელ ენაბუ ღლუვა-გადღობითა
 და ქაღაგებითა, იღვაღდა, თაკობ მხრიო, მიღლი ქაროვეღობის ურთობში იმ ღრიღ-
 მიღ რღვა ხაქაროველი ღანწაწერებუღი იყო სხვა და სხვა ხამეუღი-ხამოღარი-
 უბად. ეკლესია არახიღეს არ წყვეღს თაკობ ურუნელ 'ხამხახურს, მოუწიღებს რა
 ღაღაღაღად ხაქაროვეღის მუიღებს თანხმიღახა და ურთობისაკენ.

ამაშიაღ ჩვენი აქაერი ქაროველი ხაკუკლხეო შაგარა ურთვეღის მოვადღობა,
 მიღლი ქაროველი ემიგრადიის მიმარა.
 აიხს ცხრაახ იყღაერიოი წლის ურუნელი იმის სხოვნა, მიჯხეღაღად ღამარღხე-
 ბისა, რჩება ურუნელი ძეგნების მნიმენელიღან მიმენღად: იგია წვენი ურის
 წინააღმღეღობის მიწმიბა, და გაღაღამეღი ნაბიჯი ხაქაროვეღის მომავლისაკენ.
 ამიღღიმ, მშანი და ღანი, ხაყვადღნი მუიღებო, კიღიღოთ უგად-ღმროის მიმარი
 სუღის განსხვენებისათვის ურუნელ იმში ღაღეკელ მხედარია, და ყვეღა
 ქაროვეღა ხამშიზღისა და ხარწმენიღებისათვის ცხოვეღების შემწირვეღია.

ამინ.

ეს ხიღყვა აწ გარღაღვადღებულ მამა იღიამ წარმოხთქვა
 მის მიერ _____ გაღახღიღ პარავღისბუღ პარი-
 ბის ქაროველ ეკლესიაშიღ, 25 თებერვალს 1987 წელს.

+
 სხენება მისი ხაუყუნელ ღარჩება ჩვენში.

17.

ს ა მ უ მ ბ ლ ო ს

ჩაკ, რომ მოესწედი მე ჩემს შარს
ტურფა ველში, მთებს და ქალში,
უცხოეთში სიწყობის
არ შოილება ცრემლი თვალებს.

ჩაკ, რომ შშობლის წმინდა კუთის
ვავეყარე ყრბობის წლებით,
აქ, ცხოვრების ბუდსწერან
გარდამიშალა ტანჯვის გზები.

ყვეულებთან წალკოტებით
ხარ იღები, მაცხოვარი,
ეჩსეულავები, ცის ტოტები
თვალს გრმშეყრებს მზე დ. მთვარი.

შენზე კარგი მშენიერი,
ქვეყნად ვინმე არეინ არი,
შემკობლა მრავალ ფერით
თუთი ღვთაების დამადარი.

შენ, სამოთხის კარებს აღებ,
ენ სოქვა სოქვა საგზობარი?
ადაც ვოვავ ვერსდ ვნახე
შენი მზვავი მთა და ბარი.

გული ნაქად დაიფერფლა
შენს, ხეებში ნაბღარი,
რომ, ფარდევსდ ირს პეღლად
შენათნ მთვალს უღფარი.

აქ, ღვთალოლი დავრჩე ვიდრე,
ღრთი დამბექს სათხოვარი,
თუ, ცოცხალი ვერ მოვიდე
მეღდაჩსა მომეც შესაფარი.

არ ჩივლის ცუდით მინც
ჩვენზე სისხლის ნეღუბარი,
მოვა დრო და, უმღერს ჩაინდს
ჩემს სოფლის ნასახლარი.

საქართველო ჩემი სამშობლო, ჩემი მშვე და მთვარე, მენი მუდამ ღაყვარდოვანი დაუვიწყარი ციო. ჩვენი ხალხი იმ მშეხავით მხურვალეა, საქართველოს მიწა წყალს სიცოცხლეს, რომ ამღევეს, წუთუ სამშობლოს ნახვა არახოლეს არ მეღირსება? აღბათ არახოლეს, როგორ მხურს ერთხელ კიდევ გავლა ჩემს მშობლიურ პაყვარა ქალაქშიდ...

1988 წლის მარწყმა და აპრილმა მომანიჭა უღიღესი ღებენა და სიხარული, რადგან ჩემი სიცოცხლის ღახა-სრულს მოულოდნელ განთიადის ნაღარმა გამინათა ჩემი ცხოვრების ღარჩენილი მოკლე გზა, რადგან მეღირსა ემიგრაციამიდ მარწყო გღებულს მენახა: 1-ქალაქ ვანის ქართველი მომღერლები. 2- საქართველოს ნაციონალური ბალეტი ქ-ონ ნინო რამიშვილის ხელმღღვანელობით და 3- შეუღარებელი განთქმული მომღერალი პააყვა ბურჭულაძე.

ღავიწყოთ პირველიღან, ქ. ვანის მომღერალთა ჯგუფი 15 კაცისაგან შეხღგებოღა, მათი ხაღამოები "აღიანს ფრანშეს" ღარბაშშიდ მიმღინარეობღა. მათთან ერთად გამოღიოღენ ხაკრავებით და ერთი მომღერალი ქალით ამღვე ქალაქშიდ მცხოვრები სომხები, და კაბარღოელი მოღვეკვავენი. სამწუხაროღ ღარბაშის სიპაყვარავის გამო აუარება ხაღხი უბიღუთოღ ქუჩაშიდ ღარჩა, რამაც ღიღი ხაყვეღური და უკამაყოფიღება გამოიწვია.

ხაღამოები ღიღი' წარმაყვებით მიღიოღენ, ოვაციებს და აღფრთოვანებულ შემახიღვებს ბოლო არ უჩანღა, პრეხაში-ღაც ღაღებოთი მოწღნება ქონღათ. ზეღმეყვია თუ რა სი-ხარულს განვიცღიღით ქართველი ემიგრანყები მათი სი-

ღვით და წარმატებებით. უკანახკნელ გამოსახოვარ სან-
ლამოს შემდეგ სპეციალური ქუჩაში იყო. ქართულ მო-
მღერლების ხიმღერებმა შეაჩერა ავტომობილების მო-
ძრაობა, რადგან ბუღვარ რახპაის ფართო გამზირზე
ღიდ ძალმა ხალხმა მოიყარა თავი. აქ დაბადებულ ჩვენ
ახალგაზრდობამ მათთან ერთად წარმატებით შეასრულეს
ქართული ხიმღერები და გეკვები, რამაც ვანელი მომღე-
რების გაოცება და აღფრთოვანება გამოიწვია.

წარმოდგენაზედ დამხწრე ხომები გვეხვეოდენ და ერთმა
ნეთს ვულოცავდით ჩვენი ხაყვარელი თანამემამულეების
ბრწყინვალე გამარჯვება წარმატებებს.

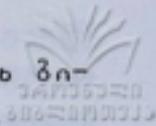
ჩვენ ხიამუვნებით აღვნიშნავთ იმ თვალსაჩინო ძმურ
დამოკიდებულებას, რომელიც სუფევდა ქართულ და ხომებს
არცხსტოა შორის. ამ ორი ერის და მთლიანად კავკასი-
ის ერთა მეგობრობა უნდა გაიხკვნას იმ გორძიის ნა-
სკვად, რომელიც ვერ გახსნა ვერავითარ უცხო ძალამ და,
რომელიც მოუყვანს კავკასიაში მცხოვრებ ერებს, ნი-
ვთიერ კეთილ დღეობას, აქცევს მათ აუღებელ ხიმაგრედ
და დაუმკვიდრებს მუდმივ მშვიდობიანობას.

დაჰკრა განმორების საათმა, დავემშვიდობეთ მათ ცრე-
მლით, მაგრამ იმ იმედით, რომ ჩვენ მათ კვლავ მალე
ვნახავთ.

---...---

2- ნინო რამიშვილის და ხუხიშვილის ქართულ ბალეტის
ჩამოსვლამ პარიზში კიდევ უფრო გააფიქროვნა აღდგო-
მის დღესახსნაულები, რომელიც ამ დიად დღეებს დაე-
მთხვა და ჩვენ მოწყენილ ემიგრანტულ ცხოვრებაში
შუქურ ვარსკვლავით შემოანათა.

მათი წარმოდგენები მიმდინარეობდა პარიზის ცნობილ
"პალე დე კონგრე" ხ დარბაზში, რომელიც 3800 მაყუ-

რბელს იღვეს, დარბაში ყოველთვის ხავე იყო და
 ღეთების შოვნა არც იხე აღვილი იყო.
 წელს ქართულ ბაღეცხს შეხანიშნავად ქონდა შემუშავებულ
 ჩამოყალიბებული, როგორც გეკვეების პროგრამა, იხე
 ხაფელევიზიო გამოსვლები და პრეხახთან საქმიანი
 დამოკიდებულებანი. არა ჩვეულებრივი ქება
 დიღებით შეხვდა აქაური პრეხა მათ, ბეჭვლით ხე-
 ღოვნიების დარგშიდ ჩვენმა პაფარა ხამშობლომ წამყვა-
 ნი როლი დაიკავა აქაურ ყურნალ გაზეთების ფურცლებზე
 და ჯეროვანი პაფივისხემით ქართველი ხალხი აღიარე-
 ბულ იქნა ერთ-ერთ ხახელოვან უკუღფურეხ უძველეს
 ერად.

განხაკუთრებული ხაკვირელება იყვნიენ ბავშვები, რომე-
 ღთა მიერ შესრულებული გეკვეები უღამაზეხ ქალ-ვაყთა
 გეკვებთან ერთად იყო მართლადღაც **ხაფგრება**, რომე-
 ღიფ თავ დავიწყებამღე ხიბლავდა მაყურებელს. და იწვე-
 ვდა მათში აღფრთოვანებას, უხათუოდ რადღაც აუ-
 ხხნელ ფკბილი ხიბმარივიოთ განხაკუთრებული ხიფურფე
 აქვხ ამ ქართულ იერიოთა და გემოვნიებით განუმეორებელ
 ხიღამაზიოთ შესრულებულ გეკვებხ. ამ გეკვებით თითქოხ
 იხინი უხიფყვოდ გვიმღერიან და მოძრახობით უნერგავენ
 მაყურებელს ქართულ ხეღოვნიების გოლიათურ ხიღიაღე ვა-
 ყვადგობახ მის პაფივის გემახხა და ხიყვარულს.

გნობიღ ბაღერიინა ეთერი ფაღავა და მის მეუღლე გნო-
ბილი მომღერალი ევაკ ღუე, რომღეღიფ განაგებენ პარი-
 შის ხაბავშო თეაფრხ, მიიწვიეხ ხაგეკვაოღ ქაღ. ნინო
 რამიშვილის თანხმობით ქართველი მოგეკვავე ბავშვები,
 რომღეღმაფ აღფხაგებამიღ მოიყვანა მოზარდი მაყურებელი.
 წარმოდგენამღის ხიფყვებით გამოვიღენ ეთერი და მისი

მეუღლე, რომლებმაც მაცურებლებს გააფხვინეს, ხაჭა-
რთველი მიხი კულფურა და იხსორია.

წარმოდგენის შემდეგ დახანაყრებლათ მიწვეულ იქნენ
ხცენაშელ გამართულ ბუფეტში მოღეკვავე ბავშვები
მათი ხელმძღვანელებით. ხამალღობელი ხიფყვებით გა-
მოვიდნენ ქალ. ნინო რამიშვილი, ეთერი ფალავა, შავ
ლუე, და პარიშის კულფურულ განყოფილების გამგე, რო-
მელმაც შემდეგი ხიფყვებით მოგვმართა: " ჩემი თანა-

მღებობის გამო მე მინახავს ბევრი ქვეყნის ბაღეჭები
და გამორჩენილი მოხეკვავენი, მგრამ ასეთ ხაკვირველ-
ბას პირველად ვხედავო, დიდი მადლობის შემდეგ მან
მოიყვანა ფრანგულ პრესიდან ქართულ ბაღეჭზედ დაწე-
რილ წერილიდან ასეთი აღგილი" პორუდ დიდ კულფურის
მფლობელი ქართველი ერის წარმომადგენლები ფეხის წვე-
რებით მოვიდნენ პარიშშიდ და მოგვიყვანეს მათი ძმუ-
რი კონნა და დახპინა მეც გეხვევით და გიძღვნით
ფრანგულ ხიყვარულით აღხავსე კონნას" .

ქალ-ნი ნინო და ქ-ნი ეთერი შეთანხმდნენ, რომ მომავალ
წელს მოხეკვავე ბავშვები მიწვეულ იქნებიან ხაგახსრო-
ლოდ ეთერის თეატრშიდ. ხიფყვა ეხლა თბილისშია.

გამოსათხოვარი ხალამოც "პაღე ლე კონგგრა"-ხის ხცე-
ნაშელ პურ მარილით დამთავრდა, ქალბაყონ ნინომ დაუ-
ვიწყარი ამაღელვებელი ხიფყვით მოგვმართა და აღგვი-
თქვა, რომ ხულ მალე კვლავ გვეხფუმრებიან, ჩვენც
მას ვუხურვეთ ჯანმრთელობა, ხანგრძლივი ბედნიერი ხი-
ცოცხლე, მუღამ წინხვლა და არყიხსიული ზეაღხვლები.
ფრემლით აღხავსე ხვევნა კონნით დავშორლით ერთი მეო-
რეს მხოლოდ ხინათლის ჩაქრობის გამო ხცენაშელ.

3. უვედავ მუხორხვის ოპერაში ჩვენი თანამემამულე ახალგაზრდა მომღერალი პააფა ბურჭულაძე პარიზის დიდ ოპერაშიდ ახრულებდა ბორის გოდუნოვის როლს, რაც უდიდესი მიღწევაა, რადგანაც გარნიეს ხაქვეყნოდ ცნობილ ხახახლის ხეცნაშედ გამოსვლა მხოლოდ რჩეულების ხვედრია.

პარიზის ოპერის ხეცნაშედ რამდენათაც ვიცე მხოლოდ ხუთ ქართველს ქონდა პაფივი გამოსუღიყვენს: მომღერლები ნანუაშვილი, ზ. ანჯაფარიძე, მოცეკვავე უ. ბაღანჩივაძე, შემდეგში ცნობილი კორეოგრაფი, და ცნობილი პრიმა ბაღერიანა უთერი ფალავა, რომელმაც იცეკვა ყიშელის როღი ცნობილ ხერყ ლიფართან.

პააფა ბურჭულაძის გამოსვლას ოპერაშიდ მოუთმენლად ელოდენ ოპერის მოყვარულები, რახაკვირვეღია ბიღეთების შემეცნაშედ ფიქრიც ფუჭი ოცნება იყო, ამიფომ გათვაზობთ აქაურ პრეხის გამომახიღს, რომელმაც ერთხმად ერთხუღოვნად აღიარა პააფა ბურჭულაძე "მუშეკალურ ვოკალურ, არფიხფიულ განუშეორებელ წალანფათ და მახ მომღერალი გიგანფი"უნოდა და ხხვა.

ქართულ ემიგრაცეია იმ დაუვიწყარ ღღეებშიდ, ღიდ ხიხარუღით, ხიამაყით და აღფრთოვანებით შეპყრობიღნი, ჩვენს ხაუკეთეხო ხურვიღებზ ვუძღვნით ჩვენს მშობღიურ ხამშობღო ხაქართვეღოს და მიხი კულფურის ერთგულ მხახურებზ.

პაციფიკური ბაგონი რედაქტორი!

მაქვს პაციფიკი მოგმართოთ თხოვნით, რათა მომიტავსოთ
თქვენ პაციფიკურ ჟურნალის "ჩვენი ღრობა"-ს ნომე-
რში ეს ჩემი წერილი. იმ იმედით, რომ მე თქვენგან
დადებით პასუხს მივიღებ, გახოვთ მიიღოთ ჩემი ღილი
მადლობა და უმორჩილესი ხალამი.

ხუკეთესო ხურვილებით, მუდამ თქვენი ხა-
ქმის ერთგული მეგობარი.

---.---

"ლიტერატურულ ხაქართველ"-ს ამა წლის 15 აპრილის-
ნომერშიდ მოთავსებულთა ვრცელი წერილი აწ განსვენე-
ბულ ცნობილ მწერალ გრიგოლ რობაქიძეზედ, ხალავ ვკი-
თხულობთ (რობაქიძე და მითის აღორძინება, ავტორი
რალღვ კარმანი).

" გრიგოლ რობაქიძე იქვა ნამღვილ ხიმბოლოდ ქართული
" ლიტერატურისა, რომელმაც ვვლავ ღირხეული აღგილი
" მოიპოვა მხოფელი ლიტერატურაში".

ეს ხფრიქონები რამღენჯერმე დაკვირებით და გაოცებით
გალავიკითხე, რადგან ვერ ვიჯერებლი, და ჩემლა უნე-
ბურათ აღმომხლდა, ამაც რახ მოვეხწართ? რადგან ჩვენ
ყველამ ვიცით, რომ ჯერ კილევ გუმინ მისი ხახელის
ხხენება ხახელმწიფო დანამაული იყო და მის ვინაობას
ქერძაფით ხწვავღენ ქართულ ლიტერატურაში.

ეს ერთი ეპიზოდი ხხვა ეპიზოლებთან ერთად შევა ხაქა-
რთველოს იხფორიაში, როგორც ერთი ხამარცხვინო ფურცე-
ლი კომუნისტური პრესისა, რადგან რეხულ ბოღშევიკუ-
რმა რეჟიმმა ღლის წესრიგშილაყენა ხიმფი და არა

სიწყვიხა და აზრის თავისუფლება.
 გრიგოლ რობაქიძის ქვიწყკირით ნაგები შემოქმედება
 ვერ შეანგრია ბოლშევიკურ წერაქვმა, მიხი მაგინე-
 ბელ ცილის მწამებელნი, კომუნისტური ხენით შეპყრო-
 ბილქაქირავებული"მწერლები" გაქრენ ვით შარშანდელი
 თოვლი, მათი ხახელეგი წყევლითა და კრულვით იქნებთან
 ხაშვილიშვილოდ მოხხენებული ჩვენი ქვეყნის იხლორიაში,
 მოვა დრო თვით ბოლშევიკური რეჟიმის იხლორიის უფხვრუ-
 ლში გაღიჩეხება და ყველა ღევნილ და წამებულ მწერა-
 ლთა ხახელეგი გამომრწყინდებთან და თავისუფალი ქა-
 რთველი ერი მის ხაამაყო შვილებს უკვდავების ძეგლს
 აუგებს, და ჩვენ დიდ მოაზროვნეს გრიგოლ რობაქიძეს
 უკანახკნელ ნაწვრახს აუხრულებს.

გრიგოლ რობაქიძის უკანახკნელი ნაწვრა: " შეღიხარ
 ხველოცხოვლის ჭამარშიდ და ამჩნევ კუთხეშიდ მარჯვნივ
 ვაწა ხალოცავს, ძველის ძველად აშენებულს, რა ხინა -
 ზვა აქ რა ხინათუთე ნიჭიერებისხაღმი, რომელშიაღ:
 აღამიანშიდ შობილ ღვთიურ ნაკაღს გაუვლია, ჩემი ნა-
 ნაწვრაა: როცა მე ამ ხოფლად უკვე აღარ ვიქნები,

მოლიოღეს ვინმე ქართველი ღელა ყოველ წელსმცხეთას,
 მწიფობის ჩემი ღაბაღების თვეში, ხანთელს ანთებღეს
 ამ ვაწა ხალოცავის წინ ღა ღოცვით იხხენიებღეს
 ჩემს ხახელს. მეღს არაფერს მე არ ვხთხოვ ხაქართვე-
 ლის".

მაღლიერი ქართველი ერი ამ მის ნაწვრახს ხამარაღისო
 წეს ჩვეუღებათ აქვევს მისი ხხოვნის ხაპაწვივემუღოთ
 და ხახიყვარუღოთ.

წმიდა ნინოს

ქალწულო ნინო, ეშვები ჩრდილებით:
დაღურსულ ფოთლებში მზისთვალე დაღვარული.
ჩვენ, დანებულნი და გულახდილები,
შენ წინ ვეფინებით უშრეტი სიყვარულით.

მცბეთას რომ მოგესმა ნელი ხმა ზევითგან
— გული ღვთისშობელის ჩვენთვის დომ უბნია —
ჯვარი გამოჰერი ვაჟის ნახსლევითგან
და ცხელი ჰრილობა თმებით შეუხვიე.

ნათელა ნინო! ვით მიწის ხნულები
შენ წინ გადახსნილან აწ ჩვენი გულები.
მო, გადაგვიარე, ზედს გადავურჩებით
და ტრფებს დაგვიკოცნით მაგარი ტრჩებით.

დაო და დედაო,
ღვთიშობლის დობილო,
ვართ შენზე დანდობილი
და შენი შენდობით
არ გადაუშენდებით!

გრიგოლ რობაქიძე

17.1.1960

ძვირადფასოვანი სპეციალისტ!

ჩვენს საშრომში = სახელწოდებით სურათი
შეიტყობილი. ეს გაშრომებულია და
შეიტყობილი, ჩვენი ავტორი

შეიტყობილი გაშრომებულია და
შეიტყობილი "ჩვენი ფიქრი" = სპ.

თქვენს მხარეზე

და შეიტყობილი

შეიტყობილი

შეიტყობილი

1988 წლის 15 აპრილის ყურნად "ხამშობლო"-ს ნომერში მოთავსებულია "მშვიდობა ყოველთა" ხათურით ვრცელი ინფერვუ ხრულიად საქართველოს კათალიკოს პაფრიას, უწმინდეს და უნეტარეს ილია მეორეხი, ხადაც საქართველოში დაბრუნებულ განძეულობაზედ მიხი უწმინდესობა ილია მეორე აცხადებს: " ვამაყოზთ ღიდ ექვთიმე თაყაიშვილით, რომელმაც უკიდურეს ხიღიხჭურის მიოხედავათ არა მარგო შეუნარჩუნა ჩვენს ქვეყანას ხაუნჯე არამედ მეჰმაფა მას ხხვა ხიწმინდენილა შემდეგ მოელი განძი ხამშობლოს დაუბრუნა " .

მე ამ ხეტიქონების ავფორშადილი ხანი არაა, რაც ხა- საქართველო მოვინახულე, ვნახე დაბრუნებული განძეულობა, მეზუემის მეგზურმაც ახეთი ახხნა განმარჯება მოგვცა: "ეს ქონება მენშევიკურ მთავრობამ უცხოეთშიდ გაიფანა , ხაბედნიეროდ მიხმა ერთგულ გუშაგმა პრ. ექვთიმე თაყაიშვილმა , როგორც კი იმი ვათავდა მენშევიკურ მთავრობას მოხთხოვა ერთგული განძის დაბრუნება და გაყიდვა განიხვებას გადაარჩინა"- ი ჩვენ არ ვიციოთ მეგზურს თვითონ ხჯეროდა თუ არა მიხი ახხნა განმარჯება , რადგან ყველამ ვიციოთ, რომ ერთგული ქონება ღიდ ივანე ჯავახიშვილის და პროფესორ ექ. თაყაიშვილის თხოვნით ნ. ყორღანიას მთავრობამ უცხოეთშიდ გაიფანა და წითელი დამპყროპელი ჯარების დარბევას გადაარჩინა. პრ. ე. თაყაიშვილი ნ. ყორღანიამ თან წაიყვანა და განძეულობის მეტვალყურედ დანიშნა, რომელმაც ერთგულათ შეახრულა მიხი დავალება. განძეულობის გადაცემაც მიხ ნამღვილ მეჰაფრონებმა ყორღანია- გეგეჭკორმა გადახწყვიფეს და ექვთიმეს დაბრუნებაც საქართველოშიდ ამ ქონებახთან ერთად მათ დაადგინენ.

ექვთიმე ამ გადაწყვიფილებას ხახგი-
- 28 -

კი პროცესით შეხვდა, რადგან ის ბოლშევიკების ხი-
 ძულვითა და უნდობლობით იყო გამსჭვალული.
 ყველას გვახსოვს მისი მიმართვა ყორღანიახალში: " ვე-
 მოჩილები თქვენ ბრძანებას , მაგრამ არ ვიზიარებ
 თქვენ გადაწყვეტილებას, და დახმინა ამიერიდან თქვენ
 ხართ ამ განძეულობის ხაეგებობის ვახუტის მგებე-
 ღი და მე თავიდან ვიხსნი ყოველგვარ ვალდებულებას"-ო
 ყოველივე ახსნა განმარტება განძეულობაზე და ჰაღვე
 გაგვიგრძელებდა ამ წერილს და ამიწომ ჩემი თხოვნაა,
 გადაუგზავნეთ ხაპაფრიანოვს " ჩ. დ-ის" ის ერთი ნო-
 მერი ხადაც ვრცელათაა აღწერილი გადაცემის პროცედურა
 ხათანალო ოქმებში საბჭოთა ხაქართველოს ემიგრების
 ხეშოწერით ერთი მხრივ, და მეორე მხრით ხქართველოს
 ეროვნულ მთავრობის რწმუნებულ პრ. ე. თაყაიშვილის
 მიერ. განძეულობის უკლებლათ ჩაბარების შესახებ.
 თქვენს ყურნალშიდ მოთავხებული ოფიციალური ცნობები
 ბოლოს მოუღებს ყოველგვარ არა ხერიოზულ ხაეგებობ
 განცხადებებს და აღადგენს ხიმართლეს, რადგან წილი
 შოთას ხიფყვებით, რომ ვხთქვათ "თქმა მართლიხა ხი-
 მართლიხა ხეხა შეიქმს ხმელხა ნელღად".

---...---

დახაზრულ დიდი მადლობელი ვარ თქვენი, რომ ჩვენი
პრეზიდენტის ხურათს, და წერილებს ათავსებთ მის მი-
ერ დაარსებულ ყურნალშილ.

მე ყოველთვის დიდ პატივის ვცემდი მას, საქართვე-
ლოში ყოფნის დროს კიდევ უფრო აშკარად დავინახე თუ
როგორ დიდია მისი ავტორიტეტი და მის ხახელს, როგო-
რი დიდებით აწარებს ყველა ქართველი, გავბედავ და
ვიყვები თვით ქართველი კომუნისტებიც.

რადგან ნოე ყორღანიამ არამც თუ 117 წლის მონობის
შემდეგ აღუდგინა საქართველოს დამოუკიდებლობა, არა-
მედ თავის პერსონალური ხამარადისო წაუშლელი კვალი
გაავლო ჩვენ ქვეყანაშილ და გამოაქანდაკა პოლიტიკუ-
რათ, სოციალურათ დამორალურად ახალი მთლიანი გაე-
რთიანებული საქართველო, რომლის მანათობელი მუქურ
ვარხველავია დიალი 26 მაისი.

გთხოვთ მიიღოთ ჩემი მადლობა უბრახათ ხაინჯურესო
"ჩვენ დროშა"ს გამომცემისათვის, რომელიც ეძღვნა
პრეზიდენტის 120 წლის დაბადების თავს.

პატივის ნემით პრეზიდენტის ერთგული მი-
ხუცი ჯარისკაცი.

პარიში 20 მაისი 1988წ.

LA GÉORGIE

Ces deux courtes études exposées dans notre journal sont destinées à notre jeunesse qui vit à l'étranger et qui ne parle pas notre langue maternelle .

LA GEORGIE A TRAVERS LES SIECLES..

(UNE PETITE ETUDE)

1.

L'origine de la langue géorgienne et sa parenté avec d'autres langues mortes ou vivantes n'ont pas encore été établies avec certitude par les linguistes. On a émis sur ce sujet des opinions si contradictoires qu'aucune conclusion n'en peut être tirée, sinon qu'on se trouve en présence d'une langue très ancienne, et qu'il faudrait pouvoir la comparer à d'autres langues au moins aussi anciennes qu'elle pour arriver à une certitude quelconque. Des difficultés presque insurmontables, dues à l'absence de documents écrits ou à des vestiges matériels, rendent une comparaison de ce genre impossible jusqu'à ce jour.

Certains savants, comme Bopp et Brosset rangent le géorgien dans la grande famille des langues indo-européennes. D'autres, Max Muller en particulier, le placent dans un groupe indépendant, auquel ils donnent le nom géographique de « langues caucasiennes ». Marr, qui a imaginé une théorie « Japhétique » l'a, pour sa part, mis au nombre des langues sémitiques. Un rapprochement a été fait entre les langues géorgienne et basque. Forrer voit une parenté entre le géorgien et le Hittite. D'autres savants en découvrent une avec la langue des Sumériens, dont la vie politique et culturelle s'épanouit dans le bassin de l'Euphrate inférieur au 20.ième siècle avant J.-C. Enfin des théories nouvellement émises en font une des langues du groupe « Asiatique ».

La langue géorgienne moderne englobe le géorgien pro-

prement dit, les langues mingrélo-tchan et avan. Les dialectes géorgiens ont également contribué au cours des siècles à enrichir la langue géorgienne qui est devenue apte à créer des chef-d'œuvres littéraires. A l'heure actuelle, 3 millions et demi d'hommes parlent cette langue.

2.

Le pays d'origine du peuple géorgien n'est pas connu avec plus de certitude. L'histoire n'a pu nous dire si dans le Caucase, où ils vivent actuellement, les Géorgiens sont autochtones, ou si des migrations aux époques préhistoriques les y ont conduits. En tous cas, des documents indiscutables établissent qu'au 5ième siècle avant J.-C., le peuple géorgien avait dans le Caucase une vie politique déjà organisée.

Pendant sa longue existence le peuple géorgien a entretenu des relations suivies avec beaucoup d'autres peuples auxquels il a fait des emprunts et qui à leur tour ont subi son influence dans le domaine des mœurs, des arts, de la vie intellectuelle.

Le Panthéon païen des Géorgiens est aussi riche et original que leur langue. Au cours des siècles, les règles et coutumes religieuses qu'ils observaient ont créé aux Géorgiens une mentalité particulière qui les a préservés dans les luttes qu'ils ont menées contre leurs envahisseurs. Mais leurs croyances religieuses ont gardé trace de ces contacts. D'une façon générale, en effet, l'expansion d'un culte est tributaire de facteurs géographiques et politiques. C'est ainsi que Rhés-Cybèle, la mère des Dieux que l'on honorait à Rome, était une déesse originale d'Asie Mineure. Des liens étroits existent de même entre les divinités géorgiennes et celles des peuples d'Asie Mineure, Hittites, Scythiens, Assyriens, Grecs, etc.

Les principales d'entre elles furent les suivantes :

la Lune, considérée comme du sexe masculin, dominait toutes les autres,

ensuite;

« Kviria », dieu de la fécondité et de la fertilité, venait

« Vobl » était le dieu des phénomènes atmosphériques (pluie, vent, neige, tonnerre).

« Adguilla Dédopali » était Reine de la Terre, « Anator », dieu de la chasse et des animaux. Il y avait encore Arman-Zaden, Gaits, Gaim, Itrouchan, etc..

L'influence perse se traduit par certains éléments du culte mazdéen dans les croyances palennes. Les noms adoptés pour les jours de la semaine prouvent que les croyances religieuses géorgiennes ont des origines diverses.

3.

C'est au 4ème siècle que Sainte NINO apporta l'évangile à la Géorgie. L'introduction du Christianisme fut suivie de la traduction du Nouveau Testament en géorgien et de l'organisation hiérarchique de l'Eglise. Sous le règne de Vakhtang Gourgassal (V siècle) fut instituée la fonction de « Catholikos » qui devint chef d'une église autocéphale. Des monastères furent fondés, d'où sortirent des savants remarquables, des commentateurs des livres Saints, des propagateurs du Christianisme à l'étranger. Une riche littérature religieuse se développe. Aux œuvres originales s'ajoutent des traductions du syrien, du copte, de l'arménien, du grec. Parmi ces érudits citons G. Khoutsimonazoni, G. Mertschouli, B. Zarzmel (Xe, XIe s.). A l'étranger aussi des monastères furent fondés : en Palestine (il y en eut plus de vingt, dont le monastère de la Sainte Croix), en Syrie, sur la Montagne Noire, à Antioche, dans l'île de Chypre, en Bulgarie, en Bithynie, sur le Mont Olympe. Ekvthimé (mort en 1028) et Ghiorgi (m. en 1065) Mhotsmindeli travaillaient à Byzance dans le monastère d'Ivérie. Ils prenaient une part active dans les conciles universels et furent souvent consultés comme experts dans les questions de dogmatique

chrétienne. Parmi ces savants citons encore Ephrem Mtaïré (1027-1120), théologien et savant du monastère géorgien de Syrie, Iohanne Petritsi, philosophe néo-platonicien, traducteur de Platon et d'Aristote, Arsène Ikaltveli, recteur de l'académie de Guelathi *).

Le moine Saba-Soulkhan Orbéliani (1659-1725) qui fut chargé d'une mission politique auprès de Louis XIV fut un fabuliste et un lexicologue remarquable. Le Catholikos Anton (1720-1788) composa la première grammaire géorgienne et traduisit les œuvres d'Aristote, la Physique de Wolf, les écrits du philosophe Baumeister. L'évêque Gabriel de Koutais (m. en 1896) laissa des sermons qui furent traduits en anglais.

Nombreux furent les prêtres géorgiens qui prirent une part active à la vie d'églises étrangères et quelques-uns occupèrent de hautes charges comme Petré Iverieïi que ses remarquables prédications et sa charité portèrent au siège de l'évêché de Mayum au V.ème siècle. Au XVII-ème siècle Anthimos Iverieïi fut placé à la tête du diocèse de Valachie (Roumanie).

4.

Après l'expansion du christianisme en Géorgie, s'ouvre une ère de construction d'églises et de cathédrales. Tout d'abord le côté artistique des édifices n'intéresse pas l'Eglise, mais à partir du 4-ème siècle elle recherche de nouvelles formes architecturales et s'occupe de la décoration extérieure

---

) Il est prouvé que déjà au XII siècle il y avait en Géorgie une traduction des poèmes d'Homère « l'Illiade » et « l'Odisseé ».

Mais les invasions répétées qui plus tard mirent le pays en cendres détruisirent tous les monuments aussi bien les manuscrits gardés dans les bibliothèques et monastères que les édifices de pierre.

et intérieure des temples. L'architecture religieuse de cette époque est représentée par le type « basilique » comme la basilique de Sion de Bolnisi achevée en 493.

Après le VI-ème siècle, on construit des églises à coupes tétraconiques dont un remarquable spécimen est le monastère de Djvari (la Croix) à Mtskheta, construit en 604.

Ces recherches architecturales se développant, aboutissent à la formation d'un style original, libéré de toute influence étrangère et typiquement géorgien, qui s'imposa par la suite aux peuples balkaniques et même aux Slaves de Kiev. Sion d'Athéni, au 7-ème siècle, Svethi-Tskoveli (1010-1029), Samthavro (11-ème siècle), Samtavisi (1030), Guelati (1106), Alaverdi (XI-ème), Nicosaminda (XI-ème), Khvatskhevi (XII-ème), etc., sont de ce type.

Des sculptures, des mosaïques, des inscriptions polychromes, composent à ces églises une ornementation très artistique; sont particulièrement renommées en Géorgie, les mosaïques des monastères d'Athéni, de Guelati, les fresques de Kintaisi.

Un grand nombre de ces églises, dont la valeur artistique est considérable ne sont plus maintenant que des ruines, surtout dans le sud-ouest du pays, dans la province de Meskheti, dont la plus grande partie est aux mains des Turcs (p. ex. Bana, Ochki, Khakhouli, etc.).

L'église de la ville-rocher de Vardzia (un énorme rocher dans lequel sont taillés neuf étages, qui contiennent 1.500 salles, l'église elle-même creusée dans le rocher) était recouverte de fresques de grande valeur et toute entière merveilleusement ornée. Une des portes d'entrée était entièrement en or ciselé. Mais ces trésors n'ont pu être préservés des envahisseurs : elle fut pillée par les Perses en 1512. L'historien Persé Iskander Mounche raconte que le schah Thamur n'empara d'une énorme quantité d'or, et de pierres précieuses.

Des artistes comme Beka et Bechven Opisari, Monisdze (XIe et XIIe s.) avaient porté à un haut degré l'art de ciseler. Les icônes de la Vierge d'Antchiskhati, celle de Berthi, celle de St.-Nicolas de Chemokmedi, les reliures de l'Evangile de Tsakarosthavi enrichies de ferrures, etc., dénotent un art achevé et un goût très sûr.

La musique aussi, et surtout le chant religieux, connurent un développement considérable : le célèbre musicien Ioanné Mtbevari (XIe s.) composa un recueil de chants religieux avec notation musicale.

5.

La nation géorgienne, adepte fervente du christianisme, assumait tout ensemble la défense de sa foi et de son indépendance nationale dans ses luttes contre l'ennemi extérieur. La Perse des Sassanides, déjà, pour affermir sa domination, propageait le Mazdéisme en Géorgie. Après l'expansion de l'Islam, les pays musulmans, Perse, Arabie, Mongolie et Turquie *) s'efforcèrent de substituer leur religion au christianisme pour asséoir leur domination politique sur la Géorgie. L'invasion de Tamerlan fut une véritable catastrophe pour ce pays. Les guerriers Mongols rasèrent sept cent villes et villages, saccagèrent de nombreux monastères et églises, brûlèrent des bibliothèques dont quantité de manuscrits

*) Le sultan Orkhan (1326-1360), fils d'Osman Ier, fondateur de l'Etat turc, créa le Corps des Janissaires (ce qui veut dire — nouvelles troupes) qui se composait principalement d'enfants enlevés aux Chrétiens des pays occupés, élevés dans la religion musulmane et soumis à une stricte discipline militaire. Les Janissaires constituaient le soutien le plus sûr de la politique impérialiste des sultans ottomans. Devenus prétoriens, les Janissaires se mêlaient à la politique du palais et faisaient et défaisaient les sultans à leur choix. Osman II (1617-1622) fut renversé par eux; Ahmed III (1703-1730) monta sur le trône grâce à leur intervention, etc.

Ces troupes d'élite comportaient surtout des éléments d'origine géorgienne et circasienne.

furent perdus. Quant aux habitants, ils furent tués en grand nombre, et 30.000 d'entre eux déportés dans le lointain Turkestan.

La Perse islamisée se montra à l'égard de la Géorgie aussi féroce que les Mongols de Tamerlan. Les mêmes épisodes sanglants se reproduisirent à une plus grande échelle. Contre une nation affaiblie les armées du schah avaient toujours le dessus.

La mémorable invasion du schah Abbas (1587-1628) coûta la vie à 80.000 personnes. Cinq mille d'entre elles furent tués le jour de la Pentecôte dans le monastère de Gare-dji. Cent mille chrétiens furent emmenés en captivité à Ispahan pour avoir refusé d'abjurer et les Perses portèrent au pouvoir un membre renégat de la famille royale.

La Turquie, à son tour, usa de moyens radicaux pour extirper de la Géorgie le christianisme : extermination, déportations, esclavage au loin, confiscation de trésors artistiques, démolition d'églises étaient les armes habituelles des conquérants pour affaiblir la nation géorgienne et lui ôter les possibilités de résistance qu'elle puisait dans la foi chrétienne.

L'histoire et la littérature géorgiennes témoignent qu'en Géorgie il n'a jamais existé de persécutions raciales ou religieuses. La Géorgie puissante de David le Constructeur *)

*) La victoire remportée par David le Constructeur (1089-1125) à la bataille de « Did-Gora » (1121) sur les troupes de la coalition musulmane (Perses, Ottomans, Arabes etc.) n'est nullement inférieure par sa portée historique à celle de Marathon (490 av. J.-Ch.), à celle de Salamine (480 av. J.-Ch.), à celle des Champs de Catalaunique (451 ap. J.-Ch., non loin de Chalon s./Marne) ou encore à celle de Poitiers que Charles Martel remporta sur les Arabes en 732.

Cette victoire de David le Constructeur fut d'un grand secours pour les Croisés auxquels cette coalition allait s'attaquer.

(1089-1125) respectait la religion des provinces musulmanes du Caucase que le royaume englobait alors, et le roi, lui-même fervent chrétien, protégeait les mosquées, dont l'entretien était payé par le budget de l'Etat. Le fait suivant illustre bien la tolérance des Géorgiens : sous le règne de la reine Thamar *) (1184-1212) un différent survint entre deux monastères arméniens : la reine constitua un tribunal où siégèrent outre les juges géorgiens et arméniens des cheikhs et calfs musulmans investis des mêmes pouvoirs.

La Géorgie n'a jamais connu des épisodes analogues à la croisade des Albigeois, aux luttes entre Guelfes et Gibelins, à la nuit de la St.-Barthélémy. Jamais un roi géorgien n'aurait pu prononcer la phrase fameuse du roi Ferdinand de Bavière, disant : « Je préfère régner sur un désert, plutôt que sur un pays habité par des hérétiques ».

6.

Dans les siècles suivants, les peuples de race mongolique

*) Sous le règne de Thamar un nouveau mouvement politique apparut — le pouvoir royal fut limité par une sorte de système parlementaire. Ce parlement, appelé « Salon » en Géorgie, délibérait et arrêtait ses résolutions sur les questions politiques de haute importance indépendamment du roi auquel il les présentait ensuite pour être approuvées, de sorte que le pouvoir royal devenait seulement exécutif.

Cette « Magna Charta Liberatum » fut éditée en Géorgie en 1186. Elle précédait celle de l'Angleterre (1215) de vingt-neuf ans. Le président de la République Nationale de Géorgie, Noé Jordania (1868-1953) écrivait en 1930 dans son livre « La peau de léopard » : « La création en Géorgie du « salon » est la première apparition du parlement dans l'Histoire et il est étonnant que cela eut lieu en Géorgie. Des assemblées se réunissaient souvent en Occident à cette époque, mais elles n'étaient que délibératives, jamais législatives ». Paris, 1930, p. 48.

partis du centre de l'Asie continuèrent leur mouvement vers l'occident avec plus d'ampleur. Leurs vagues se heurtèrent à Byzance, à l'Arménie, à la Géorgie. Dans cette lutte inégale, bien souvent la victoire resta aux hordes barbares. La prise de Jérusalem par les Seldjoukides et leur établissement en Asie Mineure furent le prélude à l'apparition des Turcs dans l'arène politique mondiale. Leur territoire, d'abord très petit, s'agrandit à la faveur de batailles incessantes pour devenir un vaste empire. Byzance succomba sous leurs coups, ainsi que l'Arménie et la Géorgie, et ils prirent pied en Europe où ils asservirent plusieurs pays chrétiens. La désagrégation de l'empire Mongol avait fait recouvrer son indépendance à la Géorgie, mais une Géorgie appauvrie, comme vidée de sa substance, en qui il ne restait rien de la grandeur qu'elle avait connue sous David le Constructeur ou la reine Tammar, indépendance précaire d'ailleurs, car dès ce moment, le pays fut en butte à des attaques de la part des Perses à l'est, et des Turcs au sud-ouest. Cette situation dura plusieurs siècles durant lesquels la Géorgie supporta seule et sans aide extérieure des assauts épuisants. A plusieurs reprises, elle se tourna vers les pays chrétiens d'Occident : elle envoya des émissaires aux papes Honorius et Calliste III, au duc de Bourgogne, au roi de France Charles, plus tard à la reine Isabelle la Catholique, à Louis XIV, aux rois d'Angleterre et de Sicile. Seules de vagues promesses suivirent ces tentatives de rapprochement avec l'Occident. Les pays chrétiens d'Occident assistèrent impassibles au pillage et à l'asservissement des peuples chrétiens d'Orient par les Perses et les Turcs quand même ils n'y participèrent pas : la quatrième croisade (1204) qui aboutit à la prise de Constantinople par les Croisés en est un exemple typique. Bien plus, Venise, Gênes, l'Allemagne des Hohenstauffen entreprirent par intérêt des relations économiques étroites avec la Turquie.

Au moment où la Géorgie exténuée était à la merci des Turcs, l'empire des Slaves de Moscou se rapprochait de ses

frontières. Pour se préserver de l'anéantissement, elle conclut avec ce pays de même religion qu'elle un traité d'aide et d'amitié (1783). Mais bientôt, en 1801, ce traité fut violé par la Russie, et le royaume de Géorgie fut transformé en une simple province russe et soumis à une intense politique de russification.

Après l'effondrement de l'empire Russe au cours de la première guerre mondiale, la Géorgie se trouva parmi les peuples qui secoururent le joug russe et proclamèrent leur indépendance nationale. Ce jour historique fut pour elle le 26 Mai 1918.

Elle se constitua en République démocratique. Après trois ans de vie indépendante, elle fut de nouveau conquise par la Russie rouge au pouvoir de laquelle elle se trouve encore actuellement.

7.

La première œuvre littéraire écrite en géorgien date du 5e siècle après J.-Ch. C'est le martyre de sainte Chouchanik de Jacob Xhoutseel, récit de la mort héroïque d'une femme martyre pour sa foi. Outre sa valeur littéraire, cette œuvre est un document précieux, car elle contient des renseignements précis sur les événements de l'époque, sur la vie publique et privée du peuple géorgien. La langue et le style témoignent de qualités si remarquables qu'elles paraissent appartenir à l'art d'une littérature déjà évoluée : les erudits géorgiens pensent que c'est l'unique œuvre subsistante d'une époque d'intense activité littéraire : on trouve dans certains auteurs Grecs anciens des allusions à des écrivains Géorgiens; ils citent le poète de Colchide Rel et le philosophe Marcia. Cette affirmation semble confirmée par le fait que les signes d'écriture existent déjà au 6e siècle av. J.-Ch. Une chronique de « Kharthlis Takhovreba » attribuée au roi Pharsman (3e s. av. J.-Ch.) la création des activités littéraires.

C'est à Rome que, en 1629, le savant Italien Zampi, aidé par l'ambassadeur géorgien Irbahl, imprima pour la première fois un livre géorgien (un manuel de grammaire géorgienne). En Géorgie même, la première imprimerie fut créée par le roi Vakhtang VI (1703-1712). Il fit imprimer plusieurs manuscrits de grande valeur historique et littéraire : l'œuvre géniale de Chota Roustaveli, « L'homme à la peau de Léopard » (12e siècle *)).

8.

Après la mort de Vakhtang Gorgassali, la Perse victorieuse mit fin à l'existence du royaume de Géorgie. C'est un fonctionnaire perse, Marsapan, qui gouverna le pays (5- a. après J.-Ch.). A la domination perse succéda celle des Arabes qui dura 2 siècles (du 7e au 9e). Ruinée économiquement, la Géorgie était démembrée : la partie orientale formait des provinces soumises aux Arabes. L'ouest et le sud-ouest étaient constitués en provinces indépendantes et en principautés. Durant cette époque de détresse et de misère, naît à Meskheti (sud-ouest du pays) la dynastie royale des Bagrationi**). Elle allait jouer pour la Géorgie un rôle remarquable dans la direction du pays. Le livre de Chroniques « Karthlis Takhovreba » fait remonter cette dynastie à l'an 600, mais la branche royale commence effectivement avec le roi Adarnassé et son fils Achot Kouropalat en 780. Cette famille régna de 780 à 1801, c'est à dire 1021 an, plus longtemps qu'aucune autre dynastie européenne, y compris celle des Capétiens. Après la conquête et l'annexion de la Géorgie par les Russes, ses membres furent déportés en Russie.

*) Le poème « La peau de léopard » était tellement populaire en Géorgie que toute jeune mariée devait l'avoir dans son trousseau. C'était, pour ainsi dire, une coutume rituelle.

**) La dynastie géorgienne n'a jamais connu de rivalités qui dans d'autres pays ont engendré des luttes sanglantes.

Des souverains remarquables, de grands chefs militaires, des savants et des poètes sont issus de cette famille : Achot le Grand, David le Constructeur, la reine Thamar, Herekle II, Teimouras I et II, Artchil II, Vakh tang VI, etc. Les Bagrationi furent à la pointe du combat pour la défense de leur pays et de leur foi. Artchil Kouropalat, Dimitri, Vakh tang, Louarsab et la reine Kettevan allèrent jusqu'au martyre. Au cours de son histoire, elle connut des périodes de vassalisation alternant avec des périodes d'indépendance, mais les rivalités intestines lui furent toujours épargnées. La dynastie compte encore de nos jours un certain nombre de descendants. Quelques-uns de ses membres se fixèrent en France; l'un d'entre eux tomba sous la Révolution Française; une autre tenait à Paris (19e s.) un salon littéraire où fréquentèrent des gens connus — Balzac, Renan, J. Millet, etc.

B.

Au Moyen Age déjà la Géorgie avait eu avec la France des relations culturelles. A l'époque des Croisades, les moines

comme, par exemple, en Europe, à Byzance (Paléologue, Lascaris, Comnène) et surtout en Perse et dans l'Empire Ottoman. Dans ces deux Etats, la lutte pour la possession du trône devenait si âpre qu'on voyait le père assassiner ses propres enfants. Envisageant cet état de choses, le sultan Mehemmed II (1451-1481) qui a pris d'assaut Constantinople en 1453, édita le fameux « Canon-Namé » grâce auquel tous ses successeurs ont le droit de mettre à mort leurs frères si le bien du pays l'exige; après cet édit presque tous les événements devinrent des tragédies sanglantes. En voici quelques exemples : Le sultan Bayézid II (1481-1512) fit assassiner tous ses frères en montant sur le trône; son fils benjamin, Sélim I (1512-1520) le fit mettre à mort avec toute sa famille. Mehemmed III (1695-1693) en prenant le pouvoir donna la mort à ses dixneuf frères. De pareilles scènes se répétaient fréquemment.

géorgiens de Jérusalem furent en rapport avec des missionnaires et des voyageurs français. Il y eut des missionnaires et des voyageurs français en Géorgie même, et les noms de Tavernier (1655-1689), Chardin (1643-1713), Tournefort (1658-1708), Alexandre Dumas père (1824-1893), Gambat, etc. u sont bien connus.

On trouve dans les œuvres de ces écrivains un reflet fidèle du pays, des mœurs et de la beauté des Géorgiens. Dans « Rhadamiste et Zénobie » le poète Crébillon père (1674-1762) décrit le drame spirituel du roi géorgien Parsman (70 an. ap. J.-Ch.). Th. Gautier, Lamartine, Dumas père, Gambat, parlent de la beauté des femmes géorgiennes *).

Mais l'homme qui a fait le plus pour faire connaître la Géorgie**) en France, c'est le linguiste Marius Brosset (1800-1880). C'est lui qui a jeté les fondements de la linguistique et de l'historiographie géorgiennes par ses recherches sur la grammaire du géorgien et par son « Histoire de la Géorgie », ouvrage en plusieurs tomes paru vers le milieu du 19e siècle.

Ces échanges entre les deux cultures étaient entretenus tant par des Français établis en Géorgie, que par des Géor-

---

*) Lors de son séjour à Istanbul en 1810, Lord Byron prit pour la première fois connaissance de la Géorgie et surtout de la beauté des femmes géorgiennes très réputées dans tout l'Orient. Il aurait écrit des odes sur des motifs géorgiens. Il a décrit dans ses poèmes la beauté de la femme géorgienne, comme l'ont fait d'autres grands écrivains, tels que Goethe, Knut Hamsun et d'autres. Dans la célèbre Encyclopédie Larousse on peut lire : « La Géorgie habitée par la plus belle race humaine qui soit au monde ».

**) Les rois géorgiens traitaient avec la même humanité caractéristique leurs sujets qu'ils soient autochtones ou d'origine étrangère.

La peine capitale était excessivement rare en Géorgie et elle fut abolie par la reine Tamar (1160-1212).

giens, surtout émigrés politiques installés en France. Lorsque la Géorgie se sépara de l'empire russe en 1917, la France fut la première nation européenne à reconnaître « de jure » la jeune république. C'est en France que de préférence les Géorgiens cherchaient refuge quand les circonstances politiques les y obligeaient: on l'a vu, il n'y a guère après la ré-annexion de la Géorgie par la Russie des Soviets.

D'excellentes traductions ont fait connaître au public géorgien les chef-d'œuvres littéraires, philosophiques et scientifiques français : Hugo, Balzac, Maupassant, Lamartine, Racine, Molière, Corneille, Voltaire, de même que Pascal, Rousseau, Montesquieu, Bergson, Pasteur et G. Le Bon, etc.

Le poète prince Alexandre Tchavtchavadzé (19e siècle) qu'un long séjour à Paris avait familiarisé avec la langue française et qui en outre connaissait le russe, l'allemand et le polonais, subit l'influence de deux auteurs français du XVIIIe-ème, Coardeaux et Dorat; il fut un grand admirateur de la culture française et traduisit La Fontaine et Hugo.

Parmi les traducteurs citons : Dodachvili (1805-1836), savant et littérateur, qui connaissait le latin, le français et l'allemand; le dramaturge prince G. Ersthavi (1811-1864), qui, déporté en Pologne après le soulèvement géorgien de 1832, mit à profit son séjour de 4 ans dans ce pays pour traduire l'œuvre de Mleckiewicz; les poètes et écrivains

L'académicien Ivané Djavakhichvili écrit dans sa fameuse « Histoire du Droit Géorgien » : « Le haut degré de progrès que le droit criminel géorgien a atteint aux X-XII ss. grâce aux travaux d'hommes de science hautement qualifiés n'a rien perdu dans les siècles suivants. Sous le règne de Thamar », continue le grand savant, « non seulement la peine capitale fut abolie, mais même tout châtement corporel fut strictement interdit; alors que partout ailleurs, durant de nombreux siècles encore, les tortures les plus barbares étaient pratiquées dans l'instruction des procès ».

-44-

le prince Ilia Tchavtchavadzé et prince Matchabelli, prince A. Talretelli, etc.

Au début du XIXe siècle les symbolistes P. Iachvili et Gaprindachvili ont fait connaître par leurs traductions les œuvres de Verlaine, Baudelaire et Rimbaud..

Pendant et après la Révolution française, des émigrés Français s'étaient établis en Géorgie. Leurs colonies étaient disséminées dans les villes de Géorgie et tout en commerçant ou en exerçant de emplois de bureau, ils propageaient la culture française. Un parent de Napoléon *), le prince Murat, qui épousa la princesse Dadiani fit construire en Mingrèlie (province de Géorgie) une réplique du château et des jardins de Versailles, visible encore aujourd'hui.

Un détail pour montrer l'influence de la France : les montagnards de Pchavi et Khevzoureti emploient une épée qu'ils appellent « Phrangouli », c'est à dire « française ». A Tiflis, capitale de la Géorgie, quelques noms de rues rendent hommage à de grands Français : la rue Hugo, Jaurès, Pasteur, la rue Brosset, etc..

---

*) Le Mameluk Roustan (en géorgien Rostomi), qui fut garde de corps de Bonaparte et le resta quand celui-ci devint Napoléon, était un grand militaire. C'était un Géorgien. Il était né dans la capitale géorgienne Tiflis; il fut fait prisonnier encore enfant et élevé en Egypte dans les troupes Mameluks. Ces troupes comme celles des Janissaires se composent surtout des Cirkassiens et des Géorgiens.

Ces Mameluks devinrent si puissants qu'en 1254 leur chef Nur.ed-Din-Ali, s'empara du trône d'Egypte et créa une dynastie qui régna jusqu'à 1517, époque où le Sultan Selyn conquiert l'Egypte.

Quand Bonaparte rentra d'Egypte, il emmena avec lui plusieurs Mameluks dont le plus célèbre est Roustan, d'une bravoure exceptionnelle.

Un fait qui a été relevé par tous les voyageurs étrangers qui ont passé ou séjourné en Géorgie, Italiens comme Lamberti, Allemands comme Schillenberger, Koch, Anglais R. Ker-Porter, ou Français comme Chardin ou Gambat, c'est la beauté physique des Géorgiens et en particulier celle des femmes dont le teint, les formes harmonieuses et la grâce sont unanimement loués. Les femmes *) ont d'ailleurs joué un rôle important dans la vie géorgienne, tant dans la politique que dans les arts et les lettres. Certaines furent des Mécènes éclairés pour les artistes et les poètes; d'autres eurent un rôle politique de premier plan, comme la reine Tamar et sa fille Rousuodan; d'autres encore, comme la reine Kettevan, furent martyrisées pour leur foi (1624). Beaucoup participèrent à la lutte contre les ennemis de l'extérieur à côté des hommes. Rappelons pour mémoire que ce fut une femme, Sainte Nino, qui apporta l'Évangile à la Géorgie.

Nous avons essayé de tracer en quelques pages un portrait de la Géorgie et une histoire de sa civilisation. Ce pays dont l'existence fut une lutte dramatique contre des ennemis acharnés à le détruire, a perdu son indépendance. Mais sa personnalité survit intacte. Entourée de pays musulmans pour la plupart, elle a été aux avant-postes de la civilisation chrétienne, tenant d'une main le glaive et de l'autre la croix, symbole de la foi et de la civilisation. Pour cette seule raison déjà, la Géorgie mériterait d'être mieux connue en Occident.

G. Tognidze.

---

*) La langue géorgienne attribue dans les énumérations la première place à l'élément féminin. En, dit, par exemple : la mère et le père, la sœur et le frère, la femme et le mari, etc...

La Géorgie indépendante au travail.

a) LA POLITIQUE INTÉRIEURE.

Les élections de l'Assemblée Constituante se déroulèrent en février 1919 au suffrage universel, égal, direct, secret et proportionnel. Tous les citoyens des deux sexes au-dessus de 20 ans avaient le droit d'y prendre part. Comme résultat de ces élections, le parti social-démocrate obtint une grosse majorité, alors que les communistes ne purent conquérir aucun siège. Non seulement des Géorgiens furent élus députés, mais aussi les représentants des minorités nationales.

L'Assemblée Constituante de Géorgie se réunit le 12 mars 1919. Après avoir élu son président,

N. TCHÉIDZÉ, elle ratifia l'Acte de l'Indépendance adopté par le Parlement. Elle valida l'élection de N. JORDANIA, à la Présidence du Gouvernement, et comme la majorité à l'Assemblée appartenait au parti social-démocrate, un gouvernement homogène composé de membres de ce parti fut constitué. Quant aux autres partis, bien qu'ils ne fussent pas représentés au sein du gouvernement, ils prirent une part active dans toutes les autres sphères de la vie nationale.

Outre le pouvoir législatif, le Parlement possédait la haute direction des armées régulières et irrégulières, le droit de déclarer la guerre, de ratifier les traités de paix et les conventions commerciales ou autres avec les puissances étrangères; il votait le budget, contractait des emprunts, élisait le président du gouvernement et les hauts fonctionnaires de l'État, contrôlait l'activité du pouvoir exécutif, etc., etc.

Le président du gouvernement, élu par le Parlement pour un délai déterminé, était en même temps le représentant suprême de la République.

La Russie tsariste suivait la politique de centralisation dans les pays périphériques. Si les villes possédaient leurs municipalités avec des droits restreints, les provinces et les communes étaient, par contre, à la merci des agents de police désignés par le gouvernement pour les administrer. La République Géorgienne adopta le principe de self-government et procéda à la décentralisation de l'administration. Les organes de l'administration locale étaient élus sur la même base que le Parlement, et jouissaient de l'autonomie complète dans la sphère de l'activité sociale et culturelle. Ils organisaient leur propre police, s'occupaient des affaires culturelles et économiques dans la limite du terri-

toire à leur disposition et dirigeaient un certain nombre d'entreprises industrielles.

L'activité réformatrice de la démocratie devait s'étendre au domaine de la justice, laquelle fut nationalisée et adaptée aux exigences de la société moderne. Les juges étaient élus pour un terme déterminé; ils étaient indépendants, et ne pouvaient être révoqués que par un arrêt du tribunal. Toutes les affaires graves ressortissant à la juridiction pénale, de même que les affaires politiques et les délits de presse, étaient soumis au Jury. Le parlement élisait aussi le Sénat, dont le rôle était de veiller à la stricte application de la loi et d'orienter la justice, en qualité de Cour de Cassation.

Certaines régions de la République, de mœurs et de conditions de vie différentes, bénéficièrent de l'autonomie complète dans l'application de la loi générale et la direction des affaires locales. Ainsi, l'Abkhasie s'était vu octroyer les droits autonomes dès la fin de l'année 1918. La réalisation de cette réforme, dans la partie musulmane de la Géorgie, Adjara, fut retardée par le fait de l'occupation de cette province par les Anglais, jusqu'à l'été 1920.

Les minorités nationales de la République jouissaient de la liberté complète pour leur développement social, économique et culturel.

L'Eglise étant séparée de l'État, aucune religion n'était avantagée par la loi.

L'organisation de la défense nationale étant d'une nécessité urgente pour la jeune république, la base de l'armée nationale avait été jetée avant même la proclamation officielle de l'indépendance. Le système militaire de l'ancienne Russie, qui tablait sur l'immense territoire de l'Empire et la matière humaine incalculable, était inapplicable au petit Etat. La Géorgie devait concevoir son armée

régulière sur une base nouvelle avec des méthodes de défense correspondantes. A cette fin, une Ecole Militaire fut fondée et des manuels édités en langue géorgienne. Le service militaire étant obligatoire, tous les citoyens valides recevaient l'instruction militaire. A côté des forces régulières d'artillerie, d'infanterie et d'aviation, la Géorgie possédait une armée irrégulière de première importance, l'armée des volontaires — la Garde Populaire — subordonnée, elle aussi, au commandement militaire unique de l'Etat.

La République avait à s'occuper aussi de la nationalisation et du développement de l'instruction publique. Les anciennes écoles étaient devenues l'instrument par excellence de la politique de « russification » tsariste ; la nouvelle République démocratique leur assigna le rôle de développer la culture nationale,

L'instruction primaire fut déclarée gratuite et obligatoire. Le système scolaire, présentait une unité organique, contrairement au système irrationnel légué par le tsarisme. Les écoles primaires étaient directement liées aux écoles secondaires et les écoles supérieures faisaient suite à ces dernières.

Selon la statistique officielle, au commencement de l'année 1921, le nombre des écoles, aussi bien que celui des élèves, avait doublé en comparaison de celui qui existait à l'époque tsariste. Ainsi, en 1915, on comptait 864 écoles avec 80.234 élèves, et au début de 1921, ces chiffres s'élevaient à 1924 pour les écoles, et à 162.342 pour les élèves. L'Etat fonda, en outre, et subventionna des établissements scolaires pour les minorités nationales.

Tiflis se vit doter d'une école polytechnique et de deux universités, dont l'une privée. Dès son inauguration, l'université de l'Etat comptait 3.000

étudiants. Le gouvernement accordait aussi des bourses aux étudiants qu'il envoyait à l'étranger (France, Angleterre, Allemagne, Italie), pour leur permettre de compléter leur instruction et approfondir les connaissances dans lesquelles ils s'étaient spécialisés.

D'autre part, il fut créé tout un réseau d'écoles populaires destinées à vulgariser les sciences, dont les cours, accessibles à tous, étaient suivis par les adultes de toutes conditions. En 1920, on comptait déjà deux cents établissements de ce genre à Tiflis et dans les autres grandes villes du pays.

Au 1er janvier 1920, le nombre des bibliothèques et des salles de lecture atteignait 2.112. Des dispositions étaient prises pour atteindre le chiffre de 3.500, sans compter les clubs populaires et les sociétés musicales et artistiques en formation dans tous les coins du pays.

Parallèlement à l'instruction intellectuelle, la jeunesse était astreinte au sport et au développement physique. Ce travail était dirigé par la société sportive « Chévardeni », qui, aussitôt après sa fondation, comptait 4.000 adhérents.

Dans le domaine de l'hygiène publique, des dispositions spéciales furent prises par les autorités compétentes pour intensifier la lutte contre la tuberculose et la malaria. Nombre de sanatoriums et de stations climatiques furent aménagés pour combattre ces fléaux.

Les administrations locales fondèrent des hôpitaux, des pharmacies, et organisèrent des centres médicaux pour les besoins locaux. L'instruction agricole et vétérinaire suivit le développement de l'instruction générale. Un réseau téléphonique relia toutes les villes et les campagnes; les postes et télégraphes se développèrent rapidement.

Le pays jouissait de la liberté de parole et de presse ; les journaux et les livres étaient imprimés aussi bien en langue géorgienne qu'en langue des minorités nationales (arménienne, russe, etc.).

Le 21 février 1921, l'Assemblée Constituante adopta la nouvelle constitution, essentiellement démocratique. La politique pratiquée par la République pendant les deux ans qui précédèrent en fut la base. Les nouveaux articles qui y furent incorporés conféraient au peuple le droit à l'initiative et au referendum général.

Ce rythme général de reconstruction était accompagné par le développement économique correspondant.

b) LA POLITIQUE ÉCONOMIQUE.

La courte durée de la République démocratique de la Géorgie indépendante (2 ans et 9 mois) ne permit pas le développement de toute son énergie nationale et le redressement économique complet du pays ; surtout si nous nous rendons compte de la situation générale au moment de son indépendance : la guerre mondiale n'était pas encore terminée, la Géorgie était privée des grands marchés européens (détroits fermés), ainsi que de celui de la Russie avec laquelle elle avait été liée économiquement pendant plus d'un siècle (la guerre civile et l'anarchie y régnaient) ; après avoir participé à la guerre mondiale pendant quatre années, elle restait encore en guerre — seule alors — contre la Turquie qui occupait plusieurs de ses provinces. La Géorgie indépendante était issue de la Révolution russe qui avait ébranlé fondamentalement la vie économique dans tout l'ancien Empire. Il est évident qu'au point de vue économique la Géorgie,

comme les autres parties de l'ancien Empire russe, était très affaiblie et épuisée.

La tâche primordiale du nouvel Etat consistait à résister contre les attaques permanentes du côté de la Russie (des « rouges » aussi bien que des « blancs »), à restaurer l'économie nationale fortement ébranlée pendant la guerre et la Révolution, à établir l'ordre dans le pays, à instituer une législation nouvelle inspirée de l'esprit démocratique et national, et à créer des conditions favorables pour le développement économique et social futur.

C'est en 1921-1922 seulement que commence le redressement économique mondial ouvrant une période de prospérité générale, mais, en ce temps-là, la Géorgie était déjà occupée par les Soviets.

Réforme agraire. — L'œuvre la plus importante accomplie par le Pouvoir de la Géorgie indépendante, dans le domaine de l'économie nationale, fut la réforme agraire, dont plusieurs Etats s'occupèrent après la guerre, sans y avoir tous encore réussi.

Nous avons déjà indiqué que la Géorgie ne possède pas assez de terre pour le besoin de toute la population rurale. Etant donné cette circonstance, la réforme agraire était urgente et le règlement devait en être rendu plus aisé. La plus grande partie de la terre, en Géorgie, appartenait à l'Empire russe (Trésor russe) et à la famille impériale, qui s'en emparèrent par des procédés divers ; la noblesse géorgienne venait ensuite. La situation des paysans qui cultivaient la terre en métayage était dure et leur dépendance des propriétaires portait parfois les traces du régime féodal (ainsi, par exemple, le paiement des impôts pour la jouissance de la terre se faisait exclusivement *en nature*, etc.). La superficie du territoire (6.058.000 hectares)

se décomposait de la façon suivante, en 1917 : 2.206.000 hectares, soit 36,5 % à l'Empire russe ; le reste, 3.852.000 hectares, était réparti entre les propriétaires privés, et parmi ces derniers, 1.876.869 paysans (sauf Adjara) ne possédaient que 893.019 hectares. De générations en générations, les paysans cultivaient la terre qui ne leur appartenait pas et devaient aux propriétaires une partie, assez élevée, de la récolte. Une telle situation suscitait chez les paysans de grands mécontentements, lesquels servaient de prétextes à des mouvements révolutionnaires et entravaient le développement de l'agriculture.

La Géorgie indépendante, au début même de son indépendance renouvelée, adopta une loi agraire dont l'application fut réalisée au cours des deux années suivantes. D'après cette loi, toutes les terres appartenant à l'Empire russe, aux Eglises et monastères, et à la famille impériale, furent confisquées ; quant aux propriétaires privés, la loi leur laissa la jouissance de 7 à 14 dessiatines (7,6 hect. à 15,2 hect.), suivant le genre de culture auquel était soumise la terre. La confiscation ne comporta aucune indemnité aux anciens propriétaires.

Ainsi l'Etat constitua un fonds agraire d'environ 3.900.000 hectares, composé de forêts, prairies, pâturages, terres arables, etc. Les forêts, pâturages, gisements de minerai et eau restèrent en possession de l'Etat ; le reste de la terre devait être attribué aux paysans n'ayant que peu ou pas de terres et dont le travail dans l'agriculture était la source principale de revenu (loi du 23 janvier 1919). La superficie de la terre distribuée à chaque paysan de cette catégorie ne devait pas dépasser celle laissée aux anciens propriétaires ; les paysans payèrent à l'Etat, pour la terre acquise, une somme minime

destinée à couvrir une partie des dépenses de l'Etat pour la réforme agraire.

L'Etat céda une partie des forêts et des eaux, selon l'importance locale, aux administrations communales (self-government); d'autre part, les paysans conservèrent le droit de jouissance des forêts pour leurs besoins personnels et dans la limite fixée par l'Etat.

Au début de 1921, la réforme agraire était presque achevée, la terre était répartie et les petits cultivateurs étaient devenus les maîtres absolus de la production de leur travail. C'était la fin du désordre dans l'économie rurale : les paysans satisfaits étaient devenus des gardiens inébranlables du nouveau régime républicain et de l'indépendance nationale ; le travail aux champs était repris avec une énergie nouvelle et une confiance en l'avenir.

La superficie de la terreensemencée qui avait diminué pendant la guerre, augmenta rapidement et, en trois ans, elle fut presque doublée : en 1916, 353.000 hectares ; en 1920, 621.000 hectares.

Cette réforme agraire répondait si bien aux aspirations des masses paysannes géorgiennes que, lorsque après l'occupation de la Géorgie, le Gouvernement soviétique proclama la nationalisation complète de la terre, il n'osa pas y toucher avant plusieurs années. Et cela se conçoit, car il s'agissait alors de la confiscation de la terre des petits cultivateurs et non de celle des grands propriétaires fonciers qui en étaient déjà dépossédés. Par le fer et le feu, par la destruction des foyers des paysans et par la déportation de leurs familles en Sibérie, le Gouvernement soviétique réussit plus tard la nationalisation de la terre et la collectivisation de l'économie rurale en Géorgie ; toutefois, il dut reconnaître aux paysans le droit de propriété

des « enclos » et des jardins pour les besoins de leurs familles.

Industrie. — Riche en ressources naturelles, la Géorgie est pauvre en capitaux. La protection de l'initiative privée et l'importation des capitaux étrangers étaient les conditions du développement économique de la Géorgie (comme pour toute la Russie d'ailleurs) si l'État ne voulait pas admettre l'exploitation excessive des classes laborieuses, ce que nous voyons aujourd'hui dans les pays soviétiques.

Le Gouvernement de la République géorgienne, afin de redresser et développer l'industrie déjà existante, favorisa l'initiative privée par le crédit de la Banque d'État, l'établissement des banques privées, par les facilités accordées pour l'organisation des sociétés par actions, etc.

En même temps et vu la faiblesse de l'initiative privée, l'État organisa lui-même sa propre industrie ; ainsi, l'État géorgien possédait quelques industries du bois et du verre (Borjom), l'industrie charbonnière (Tkivbouli), l'exploitation des chemins de fer, l'exploitation des eaux minérales, etc. ; les villes et les communes jouissaient de l'assistance financière de l'État pour le développement de l'industrie communale.

Des sociétés mixtes, avec participation de l'État et d'industriels privés, furent créées : Société géorgienne de transports, Société d'exportation du manganèse, etc.

L'État favorisa l'importation des capitaux étrangers sous l'initiative privée, mais dans les conditions générales approuvées par l'État et sous son contrôle (ainsi les Banques étrangères « Italo-Caucasica » et « Allemande-Caucasienne » et d'autres sociétés in-

dustrielles et commerciales furent fondées ; ou avec la participation de l'Etat lui-même (la concession des gisements charbonniers de Tkvartcheli, l'accord avec les Sociétés françaises pour le développement de la sériciculture en Géorgie, etc.).

L'exportation du manganèse qui était auparavant entre les mains de plusieurs exportateurs privés, sur l'initiative et la participation de l'Etat, fut organisée en une grande Société d'Exportation du Manganèse (« Thémò ») ; ainsi le manganèse de Géorgie alla reconquérir les marchés étrangers qu'il avait perdus pendant la guerre. La production du manganèse augmenta sensiblement : en 1918, 26.000 tonnes ; en 1919, 65.000 tonnes ; en 1920, 121.600 tonnes ; l'exportation aussi : en 1919, 39.000 tonnes ; en 1920, 171.000 tonnes.

L'industrie du charbon augmenta, elle aussi. A Tkivibouli la production était, en 1919, 36.000 tonnes ; en 1920, 80.000 tonnes. Au commencement de 1921, tout était prêt pour mettre en exploitation les riches gisements houillers de Tkvartcheli.

L'industrie du cuivre, dans les régions de Dsan-souli et de Kvartskhana, dévastées pendant la guerre, commença à être restaurée.

On dressa les plans d'exploitation des forces hydrauliques, on étudia les régions naphtifères, les gisements d'autres minerais (les gisements de tous les minerais appartenaient à l'Etat), on commença la construction du chemin de fer Senaki-Soukhoum, dont une partie, au début de 1921, fut achevée.

Commerce. — Le commerce intérieur était libre ; quant au commerce extérieur, étant donné, d'un côté, la difficulté des communications avec l'Europe, et de l'autre, la nécessité de réfréner la spéculation et de protéger les petits producteurs, le monopole

d'Etat de l'exportation de plusieurs produits (tabac, cocons de soie, laine, etc.) fut décidé. Cette mesure stimulait l'augmentation de la production, notamment dans la sériciculture. Le chiffre de cocons recueillis s'élevait chaque année : en 1917, 700 tonnes ; en 1920, 840 tonnes ; en 1921, 1.415 tonnes.

Quant à la superficie des plantations de tabac, elle restait encore en déclin, car les cultivateurs trouvèrent plus profitable la culture des céréales, jusqu'à l'établissement des communications régulières avec les marchés étrangers.

Pour favoriser le commerce, on fonda les Chambres de Commerce : Géorgienne, Franco-Géorgienne et Allemande-Géorgienne.

Coopératives. — Dans le but de protéger les classes ouvrières et moyennes, le mouvement coopératif fut favorisé. En 1919, le nombre des membres des coopératives était évalué comme suit : coopératives de crédit, 148.367, et celles de consommation, 127.750. En 1920, le nombre des membres des coopératives de consommation seules atteignait 368.788, c'est-à-dire que plus de 10 % de toute la population de la Géorgie en faisait partie.

En 1919, une Banque Centrale de Coopératives fut fondée.

Question ouvrière. — La protection du travail était stipulée et assurée par la Constitution de la République : la durée du travail des salariés de 48 heures par semaine, un repos ininterrompu hebdomadaire de 42 heures, l'interdiction du travail des mineurs au-dessous de 16 ans et du travail de nuit des mineurs au-dessous de 18 ans et des femmes, la durée du travail pour les mineurs de 16 à 18 ans fixée à 6 heures par jour, l'interdiction du

travail des femmes dans les entreprises nuisibles à la maternité, etc., furent autant de réformes réalisées. La liberté des syndicats existait ainsi que le droit de grève; les bourses de travail, les contrats collectifs, l'arbitrage obligatoire, l'inspection du travail et le contrôle sanitaire indépendant des employeurs étaient établis.

La Constitution garantissait par voie d'assurance à tout ouvrier salarié ayant perdu, entièrement ou partiellement, la capacité de travailler par suite de vieillesse, de mutilation ou d'autre cause, une assistance proportionnée à son salaire.

Toute infraction aux lois assurant la protection du travail était passible du Code pénal.

Enseignement technique. — Pour assurer l'enseignement technique et le perfectionner, on créa des écoles techniques et des facultés spéciales dans l'Université et la Haute Ecole Polytechnique; dans ce même but, 70 jeunes gens furent envoyés en Europe, et autant devaient y être envoyés chaque année, aux frais de l'Etat.

Finances. — La liquidation des anciennes institutions russes et l'organisation de nouvelles institutions républicaines, l'organisation de l'armée et de l'administration nationales, les besoins de l'enseignement public, du commerce, de l'industrie, des administrations communales nouvellement établies, etc., tout cela exigeait des dépenses énormes; de plus, à peine sorti de la guerre et de la révolution, comme nous l'avons déjà dit, le nouvel Etat géorgien était affaibli matériellement et ne pouvait compter que sur ses propres ressources, car — et à ce point de vue la Géorgie faisait peut-être exception — il ne reçut aucune aide du dehors ni de qui que ce soit.

La situation financière était donc grave, une grande partie du budget fut couverte par le papier-monnaie. Il est vrai que, après la guerre, plusieurs Etats d'Europe, plus anciens et plus grands que la Géorgie, employèrent le même procédé pour couvrir les dépenses publiques, mais une telle situation entravait le développement économique de la Géorgie. Aussi, le Gouvernement géorgien, aussitôt qu'il eut la possibilité d'entrer en relations avec les pays occidentaux, réussit à contracter un emprunt pour alléger cette situation transitoire et faire face aux difficultés financières. (A cause de l'occupation du pays, cet emprunt ne fut pas utilisé.)

La réforme monétaire avait été envisagée pour le début de 1921, et tout était mis au point dans ce but.

Le 1er janvier 1921, il y avait en circulation 9 milliards de roubles géorgiens et le cours d'une livre sterling à Tiflis se montait à 11-12 mille roubles géorgiens; en même temps, en Russie, où le Gouvernement soviétique se préparait déjà clandestinement, à « apporter aux travailleurs géorgiens le bonheur de la soviétisation », 1.168 milliards de roubles-papiers se trouvaient en circulation et l'estimation d'une livre sterling dépassait 237.500 roubles soviétiques. C'est pourquoi les Soviets moscovites qui, en s'installant en Géorgie, blâmaient tout ce qui était fait en Géorgie indépendante et détruisaient tout ce qui portait les signes de l'indépendance de la Géorgie, n'hésitèrent pas à commettre des faux quotidiennement et, pendant deux ans après l'occupation de la Géorgie, continuèrent à émettre de la monnaie géorgienne sous l'effigie de la Géorgie indépendante et sous la fausse signature du Président et du Ministre des Finances de la Géorgie indépendante.

Telle était la situation générale à l'intérieur de

la Géorgie, au commencement de 1921, quand la Russie soviétique décida d'anéantir son indépendance.

c) LA POLITIQUE ÉTRANGÈRE

La République de Géorgie employa tous les moyens en son pouvoir pour établir des relations normales et empreintes d'amitié avec toutes les nations, notamment avec les pays voisins. Elle s'efforça de rompre le blocus politique et économique engendré par la guerre mondiale et de se rapprocher ainsi des pays d'Europe. Elle essaya, d'une part, de régler les questions litigieuses avec les voisins, par des accords et des concessions mutuelles, et par l'arbitrage, si le cas se montrait difficile; d'autre part, elle travailla à apaiser les conflits nationaux dans le cadre du Caucase, afin de rendre possible la collaboration étroite de ces peuples dans la paix et la confiance réciproque.

La Géorgie suivit une politique de paix et d'union avec l'Azerbaïdjan et l'Arménie. Ainsi, dès la fondation des républiques transcaucasiennes, elle préconisa l'émission d'un papier-monnaie commun à trois États, et c'est grâce à cette initiative que les trois républiques conclurent un accord ferroviaire et signèrent une convention des postes et télégraphes. Mais ces réalisations ne lui paraissant pas suffisantes pour le bien-être de ces États, elle s'efforça d'étendre cette collaboration à l'activité économique et politique de ces pays.

La question la plus délicate à résoudre, et qui revêtait un caractère d'urgence, était celle des frontières entre les nations transcaucasiennes. De là dépendaient les bons rapports entre ces pays.

Dans l'Acte d'indépendance adopté par le Par-

lement, nous lisons : « La République démocratique de Géorgie désire entretenir des relations amicales avec tous les membres de la communauté internationale et, en particulier, avec les États et les peuples voisins. » En commentant cet Acte, le Président du Conseil National de Géorgie, N. JORDANIA, confirma la volonté du peuple géorgien de collaborer étroitement et fraternellement avec ses voisins, desquels il avait été momentanément séparé, et il exprima sa foi dans l'avenir qui allait favoriser l'entente confédérale des pays transcaucasiens, entente qui permettrait de consolider leur indépendance et de les protéger contre l'invasion étrangère.

Le 27 octobre 1919, le Gouvernement de la Géorgie proposa à l'Arménie et à l'Azerbaïdjan de déléguer leurs représentants à Tiflis pour aborder l'examen des questions litigieuses, dont les principales étaient : le règlement, d'un commun accord, du problème des frontières ou, à défaut, par l'arbitrage, et l'engagement réciproque de ne conclure aucune convention avec aucun État au détriment des peuples participant à la Conférence.

En février 1919, la Géorgie réitéra sa proposition tendant à organiser une conférence des trois États, qui, entre autres questions, aurait à traiter des questions ferroviaire, douanière, des postes et télégraphes et de l'émission d'un papier-monnaie commun ; mais la tension qui existait entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan empêcha la réalisation de ce projet.

La Conférence ne put se réunir qu'au mois de mai 1919, à l'époque même où les forces contre-révolutionnaires de Denikine étaient aux portes de la Transcaucasie. Elles avaient déjà envahi la République du Caucase du Nord et marchaient sur la

Géorgie et l'Azerbaïdjan. La Conférence, devant une telle situation, envisagea aussitôt les mesures communes de défense contre l'envahisseur, mais elle fut handicapée par l'attitude des Arméniens qui estimaient que le danger qu'offrait Denikine était beaucoup moins grave que celui que présentaient les Turcs à l'époque. Ainsi, la divergence de jugement qui se manifesta fut la cause principale de l'échec de cette conférence, ce qui obligea la Géorgie et l'Azerbaïdjan à conclure une alliance militaire le 16 juin 1919.

La République du Caucase du Nord (Montagnards) mena une lutte énergique sur deux fronts : contre le bolchévisme d'une part, et contre l'armée de Denikine de l'autre. Elle suivait avec un intérêt passionné l'évolution de la situation en Transcaucasie, et souhaitait la conciliation de ces trois Etats pour en faire ses alliés. De son côté, la Géorgie indépendante se rendait parfaitement compte de l'importance que représentait pour elle l'existence d'une république indépendante des montagnards au delà de la chaîne du Caucase. C'est pourquoi elle ne laissa jamais échapper l'occasion de formuler des protestations énergiques contre les excès des armées blanches à l'égard de la République du Caucase du Nord. Nombre de volontaires se joignirent d'ailleurs aux montagnards pour défendre la liberté de ce peuple. Pendant ce temps, les rapports entre la Géorgie et sa voisine du sud, la Turquie, s'améliorèrent et les deux pays eurent des représentants diplomatiques.

La Géorgie prit aussitôt l'initiative de proposer à la Russie soviétique l'établissement de rapports normaux et amicaux entre les deux pays et de résoudre d'un commun accord toutes les questions qui les intéressaient. La proposition fut acceptée

et, le 7 mai 1920, les deux États signèrent un traité de paix, dont le premier article stipule : « Se basant sur le droit de tous les peuples, proclamé par la République Socialiste Fédérative Soviétique Russe, de disposer librement d'eux-mêmes, jusques et y compris la séparation totale de l'État dont ils font partie, la Russie reconnaît sans réserve l'indépendance et la souveraineté de l'État géorgien, et renonce de plein gré à tous les droits souverains qui appartenaient à la Russie, à l'égard du peuple et du territoire géorgien. » Le second article est conçu en ces termes : « Se basant sur le principe proclamé dans l'article précédent du présent traité, la Russie s'engage à renoncer à toute immixtion dans les affaires intérieures de la Géorgie. »

Le 20 novembre 1920, la République de Géorgie et les Républiques soviétiques russes et azerbaïdjanaises signaient une convention de commerce et de transit.

Au début de l'année 1919, la Géorgie avait envoyé en Europe une délégation spéciale sous la présidence de N. Tchuïzè, avec mission d'obtenir la reconnaissance juridique du nouvel État. La délégation travailla avec succès, pendant deux ans, dans les différents centres de l'Europe et, surtout, à la Conférence de Versailles. Elle se tenait en contact étroit avec les représentants des autres républiques caucasiennes et les délégations des nations libérées du joug russe par la révolution ; elle travailla avec eux à la reconnaissance de ces pays par les puissances européennes. Son activité n'était pas limitée aux démarches diplomatiques ; elle accomplit aussi un travail de propagande d'une importance primordiale, en faisant connaître à l'Europe l'histoire et les aspirations de la nation géorgienne, pour prédisposer son opinion publique en faveur

de ses revendications. Comme suite de cet effort, plusieurs personnalités européennes manifestèrent l'intention d'aller visiter la Géorgie indépendante pour pouvoir apprécier, sur place, ses efforts de reconstruction de vie intérieure. La Géorgie reçut ainsi la visite de journalistes connus (Jean Martin du « Journal de Genève », P. Gentizon du « Temps », etc.) qui furent bientôt suivis par des industriels, des géologues, par de nombreuses personnalités diplomatiques et politiques, par un groupe de socialistes européens, etc. La publication par la presse de leurs observations sur la réalité géorgienne et la campagne qu'ils menaient dans les sphères politiques en faveur du nouvel Etat facilitèrent beaucoup la reconnaissance juridique.

En effet, le 27 janvier 1921, l'indépendance de la Géorgie fut reconnue *de jure* par le Conseil Suprême de l'Entente (Angleterre, France, Italie, Japon, Belgique). Elle était déjà proclamée par l'Allemagne, la Turquie et l'Argentine. La reconnaissance *de facto* de l'Etat géorgien datait de janvier 1920.

L'exemple du Conseil Suprême fut suivi par la Pologne, la Roumanie, l'Autriche, le Mexique, etc. Ces Etats accréditèrent aussitôt leur mission diplomatique auprès du Gouvernement régulier de la Géorgie, qui, à son tour, posséda des Légations à Paris, Londres, Rome, Berlin, Varsovie, Moscou, Ankara, et des agents diplomatiques à Berne, Vienne, Stockholm, Bucarest, Helsingfors et Tokio.

En décembre 1920, l'Assemblée de la Société des Nations eut à s'occuper de l'admission de la Géorgie au sein de cette organisation. Au scrutin qui s'ensuivit, bien qu'elle eût obtenu le double de voix des autres Etats qui avaient en même temps posé leur candidature, elle ne recueillit pas le minimum nécessaire à son admission, et la question de

toutes ces candidatures fut ajournée et reportée à l'Ordre du jour de l'Assemblée suivante. Elle fut cependant invitée, avec les Etats Baltes, à participer aux travaux des Commissions techniques de la Société des Nations.

4. L'occupation de la Géorgie.

La situation de la Géorgie, au début de 1921, était la suivante : à l'intérieur, la population était unie et entièrement occupée à la restauration de son pays; à l'extérieur, le Pouvoir National avait réussi à établir des relations normales avec tous les Etats, dont le premier était la Russie soviétique elle-même. Le nouvel Etat voulait vivre dans le travail et dans la paix.

Or, juste à ce moment-là, sans aucun préliminaire diplomatique, sans aucun avertissement et sans déclaration de guerre, dans la nuit du 11 février 1921, des détachements de la XIe armée soviétique, qui se trouvait en Arménie (déjà occupée par les Soviets), franchirent la frontière géorgienne et se dirigèrent sur Tiflis. C'est ainsi que, brutalement, les Soviets violèrent le traité conclu depuis quelques mois (7 mai 1920) avec la Géorgie, traité par lequel ils reconnaissaient solennellement l'indépendance de la Géorgie et garantissaient ses frontières. Pour dissimuler cette violation flagrante, sans vergogne Moscou annonça par T. S. F., au monde entier : « Les paysans et les ouvriers géorgiens se sont soulevés contre leur Gouvernement bourgeois et contre-révolutionnaire! » (*). En vérité, la nation

(*) Après l'annexion de la Géorgie, le Gouvernement soviétique lui-même abandonna cette version mensongère et la presse soviétique décrivit avec orgueil les opérations des armées rouges

géorgienne tout entière, révoltée par cet acte abominable, se leva pour défendre son sol et sa liberté.

Deux jours après l'invasion du côté de l'Arménie, les troupes de cette même XIe armée rouge, cantonnées en Azerbaïdjan soviétique, furent lancées de ce côté et menacèrent aussi Tiflis ; quelques jours après, les IVe et IXe armées rouges, parties du Caucase du Nord, marchèrent également sur la Géorgie, dans les directions de Tiflis et de Koutaï ; enfin, par le littoral de la mer Noire, elles se dirigèrent vers Soukhoum. C'est ainsi que la Russie soviétique se jeta contre la Géorgie avec trois armées, et l'attaqua de cinq côtés différents à la fois.

contre la Géorgie. Prenons, entre autres exemples, une description de l'activité de la XIe armée rouge, d'après une revue militaire soviétique intitulée « Mécanisation et Motorisation » (2e édit. militaire d'Etat, février 1936, pages 18-23) :

« Dans la bataille de la XIe armée rouge pour la libération de la Géorgie, le rôle important fut joué par des détachements de cette armée munis de trains et d'automobiles blindés et de chars d'assaut... Les deux chemins les plus courts menaient de l'Azerbaïdjan à la Géorgie, vers le centre mencheviste, Tiflis, et le coup asséné sur cette ville pouvait décider du sort du combat... Aux troupes envoyées dans ces deux directions furent ajoutés, par voie ferrée, 5 trains blindés (N°s 7, 94, 5, 77 et 61), et, par route, des groupes d'automobiles blindés (N° 55) et des groupes de chars d'assaut (N° 2)... Le groupe des automobiles blindées (N° 55) remplit brillamment sa tâche pendant la nuit du 16 février 1921... Le commandant de la machine de tête, le camarade Sidoroff, en récompense de son activité dans cette direction reçut la décoration du Drapeau rouge... Pendant la journée du 16 février, nos trains blindés, stationnés sur la place ouverte et le pont démoli, ripostèrent avec des obus et des mitrailleuses à l'ennemi qui, à plusieurs reprises, avait attaqué nos troupes. Le train blindé de l'ennemi essaya d'attaquer notre infanterie du côté de Salogly, mais le feu de nos canons à longue portée du train blindé N° 94 l'obligea à battre en retraite. La Garde Populaire, à peine sortie du feu de nos trains blindés et de notre artillerie, arrêta l'avance de notre infanterie... » — Bref, du côté des Soviets, et d'après leur propre témoignage, que voit-on ? Troupes régulières, trains et automobiles blindés, chars d'assaut, artillerie, infanterie, etc... et non « des ouvriers et des paysans » soulevés !

De plus, la Russie soviétique ne se borna pas à envahir elle-même ce pays : elle promit à la Turquie de lui céder deux importantes provinces géorgiennes, Artvin et Ardahan, afin de l'inciter, par l'intérêt, à s'unir à elle, pour soutenir l'occupation de la Géorgie ; et pendant que les troupes géorgiennes combattaient contre les Russes, les Turcs envahissaient la Géorgie du côté d'Ardahan.

La jeune armée géorgienne lutta héroïquement : plusieurs fois elle repoussa les assauts des ennemis et captura des milliers de soldats russes. La guerre se prolongea ainsi plus d'un mois, et ce ne fut que le 18 mars 1921 que les forces de Moscou réussirent à s'emparer de la dernière forteresse de la Géorgie : Batoum. Le même jour, le Gouvernement National, investi de la pleine confiance de l'Assemblée Constituante, qui avait siégé la veille à Batoum, quitta son pays pour défendre sa cause dans le monde civilisé.

Le pouvoir soviétique s'installa en Géorgie, mais la lutte qu'il eut à soutenir contre la population se poursuivit. La force brutale n'avait pu anéantir la volonté inébranlable du peuple géorgien de combattre pour reconquérir la liberté nationale. Toutes les classes de la population prirent part, de différentes manières, à cette lutte sans merci : manifestations politiques, boycottage des institutions bolchévistes, grèves politiques, furent déclanchées à chaque instant. La plus féroce des terreur ne réussit pas non plus à briser la résistance du pays : la population y répondit par des soulèvements armés, en Svanéthie, en 1921, en Pchavo-Khevsouréthie, en 1922, etc., qui aboutirent, en août 1924, à l'insurrection générale. Malheureusement, cette insurrection fut étouffée et le pouvoir d'occupation, une fois encore triomphant, se vengea sur la population

désarmée et noya dans le sang toute la Géorgie. Malgré cela, les aspirations du peuple vers l'indépendance restèrent aussi vives et sa volonté inflexible. La lutte continua.

Cette lutte acharnée d'un peuple courageux pour son droit et sa liberté nationale ne resta pas sans écho à l'étranger. L'opinion publique de tous les pays civilisés, sans distinction de tendances politiques, fut révoltée de la violation commise par le pouvoir moscovite : le cas de la Géorgie fut évoqué avec grande sympathie dans les parlements des États d'Europe et d'Amérique, dans les congrès politiques internationaux, dans la presse mondiale, etc. Nous ne citerons que quelques résolutions (parmi des centaines d'autres) prises par les organisations internationales, tout à fait différentes, mais caractérisant chacune le retentissement qu'eut la cause de la Géorgie dans les milieux internationaux.

L'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations a protesté énergiquement contre l'occupation de la Géorgie par les armées soviétiques. Dans sa Conférence de 1921, à Genève, qui eut lieu ainsi au lendemain même de cette occupation, elle adoptait une résolution dont voici les termes : « Le Congrès, ému de la malheureuse situation de la Géorgie, cette nation démocratiquement organisée, qu'une armée étrangère a envahie et occupée contre le vœu des habitants, et qui a perdu ainsi son indépendance et ses libertés, exprime toute son indignation et demande instamment au Conseil et à l'Assemblée de la Société des Nations de prendre des mesures pour que le principe du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes soit appliqué à la Géorgie. »

Depuis, l'Union a pris des résolutions dans le

même sens, à Paris en 1932, à Folkestone (Angleterre) en 1934.

En 1922, la Troisième Assemblée de la Société des Nations adopta, à l'unanimité, la résolution suivante :

« L'Assemblée de la Société des Nations, ayant considéré la situation de la Géorgie, invite le Conseil à suivre avec attention les événements dans cette partie du monde, de manière à saisir les occasions qui pourraient se présenter d'aider, par des moyens pacifiques et conformes aux règles du droit international, au retour de ce pays à une situation normale. »

La Cinquième Assemblée de la S. D. N., en 1924, confirmant cette résolution à l'unanimité, ajouta, en raison des événements qui se déroulaient en Géorgie (il s'agissait de l'insurrection contre le pouvoir d'occupation) : l'Assemblée exprime « l'espoir que les Gouvernements des États membres de la Société pourront assister éventuellement le Conseil, soit en lui fournissant des informations, soit en lui prêtant, dans la mesure où le permettront les circonstances, le concours de leur influence pacificatrice ».

Dans un manifeste publié en 1924, l'Internationale Ouvrière Socialiste disait : « Il y a soixante ans, le symbole du droit des peuples de disposer d'eux-mêmes était la revendication d'indépendance de la Pologne. Cette indépendance est établie. Aujourd'hui, nous nous conformons à ce principe de l'Internationale, en réclamant le droit de libre disposition pour la Géorgie, symbole de tous les peuples soumis au régime de la force. »

Le Bureau International de la Paix s'est constamment intéressé à la situation de la Géorgie. Dans plusieurs des Congrès Universels organisés

par lui, des résolutions ont été votées en faveur du rétablissement de ce pays dans l'intégrité de ses droits. Lors de son Congrès, qui s'est tenu à Cardiff (Angleterre) en juin 1936, il a adopté, à l'unanimité, l'ordre du jour suivant :

« Le XXXIe Congrès Universel de la Paix,

Considérant que l'U. R. S. S. a été admise dans la S. D. N., dans les conditions envisagées par le Congrès de Locarno ;

Considérant que la S. D. N. est fondée, notamment sur le principe du droit des peuples de disposer d'eux-mêmes ;

Que ce principe est à la base même de la constitution de l'U. R. S. S. laquelle, par le traité conclu avec la Géorgie en date du 7 mai 1920, reconnaît sans réserve l'indépendance et la souveraineté de l'État géorgien ;

Constatant que c'est en violation de ce traité et contrairement à ce principe que l'U. R. S. S. occupe actuellement la Géorgie ;

Considérant que le maintien de la paix, but essentiel de la S. D. N., n'est possible que dans le respect des traités et de la justice internationale ;

Rappelant ses résolutions antérieures, demande instamment à la Société des Nations de prendre des mesures propres à mettre fin à une situation contraire aux droits des gens en invitant l'U. R. S. S. à rendre à la Géorgie son indépendance et les droits qu'elle tient de sa qualité d'État souverain. »

Le XXXIIe Congrès Universel de la Paix (Paris, août 1937) une fois de plus évoque la situation de la Géorgie et réaffirme ses résolutions antérieures.

La sympathie du monde civilisé, l'amitié des défenseurs du droit et de la liberté des peuples ne font pas défaut à la Géorgie martyrisée. Et cela prouve toute l'équité de la cause pour laquelle le

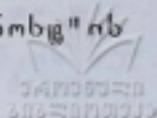
peuple géorgien lutte courageusement depuis seize années déjà ! La Géorgie envisage son avenir avec grand espoir, car, d'abord, son peuple se sent uni dans la même volonté de combattre jusqu'au bout le joug étranger et le régime soviétique, ensuite, parce qu'il voit que tous les peuples de l'U. R. S. S. se trouvent en conflits permanents avec le même régime, et que, parmi ceux-ci, les non-russes (qui représentent la moitié de toute la population d'U. R. S. S.) n'attendent que l'effondrement du régime soviétique pour la restauration de leurs foyers et de leurs libertés nationales.

C'est dans une attitude confiante et courageuse que le peuple géorgien attend le temps de sa résurrection nationale. Ce temps viendra !...

Armoiries
de la République Géorgienne.

ცოცხა რამ გორბანოულ "პერეხტროიკა" გლახნობს"ის
გახმაურებულ პოლიტიკაზედ.

---...---

მკირფახო პატივცემულო შორეულო ქართველო მკითხველო!

თუ ამ ჩვენ ყურნალს თქვენამდის მოხვდა უწერია ვფიქრობო თქვენთვის ხაინცერებსო იქნება მოკლედ ვაგანოთ ევროპა ამერიკის მართველ წრეების აზრი ხაბჭოთა რუხეთის ახალ მართველის გორბანოვის წამოყენებულ ახალ პოლიტიკაზედ და მის ხაეგებო მომავალზედ, რიმედოც უხათუოდ ხაკაცობრიო ბედ იღბალზედ გაღამწყვეც ვაპიჯადურ როლს ითამაშებს.

კილით კიდეშდე მთელ დედო- მიწის ბურგხ გრიგადივით გაღაუარა კრემლის ახალ პაქრონის მ.გორბანოვის ახალ ხაკვრველ გაბედულ პოლიტიკის გამოცხადებამ, რომელხაც მხოფლიო მნიშვნელობას ანიჭებენ აქაური ცნობილი პოლიტიკური პირები და ხავეფლოგები.

ხამწუხაროთ ვერ იქნა და ვერ გამოიყვანეს ხისწორით

ეს ბოლშევიკური ამოცანა, რომედოც გორბანოვმა ვამოაგორა. აქაურ პოლიტიკურ პირთა განცხადებებს გორბანოულ ახალ პოლიტიკაზედ უფრო მკითხაობითი ვაუურკვეველი, არამკვფიო ბუნდოვანი ხახიათი აქვს, რადგან უფლიან მდგომარეობის მხველელობახა და ვარკვევას, ხაერთოდ უნდა ითქვას, რომ ევროპა ამერიკის გამოჩენილ პოლიტიკური პირების გამოთქმულ ამრებშიდ წითელი ზოლივითაა ვავლებული, დაეჭვება და უნდობლობა გორბანოვის ახალ პოლიტიკის მიმარს, რადგან ის

თავის თავს აცხადებს ღენინის ნება ხურვილის უერთგუ-
ლეს შემსრულებლათ, რომელმაც და შემდეგ მისმა მემკვი-
დრეებმა ყველგან და ყოველთვის გახვეხეს სიწყვა მათ
მიერ მოხემული, უარყვეს ყველა დაპირებები, დაარღვი-
მათ მიერ ბეჭედ დახმული და ხელმოწერილი შეთანხმე-
ბები, რადეან მათი მუღმივი, და უცვლელი ოცნებაა
მხოფლიობს დომინაცია და იქ ძალით ბოღშევიკური ხე-
ლის უფლების დამყარება და გაბაფონება, და მიღიან
იმ დახვეწამტე, რომ გორბაჩევის ანდამაფივით მიმჭი-
ღველი დაპირებები მორიგი სიწყვათა კორიანწყელია, რი-
მლის ხაბოლოო მიჭანია ევროპის განმარწყობა, ამე-
რიკის წახვლით ევროპიდან და აქ მისი ბრძანებლობის
დამყარება.

---.---

პირველი მხოფლიო ომის მხვლელობამ რუხეთშიდ მიიღო
მღელვარებისა და უკმაყოფილების ხახიათი, რომელიც
ამბობება აჯანყებით დამთავრდა, და რომლის გამომწვევი
მიბეზი გახლდათ მეფის მთარობის უუნარობა, და მუღამ მა-
რცხიანი პოლიფიკა ხაომარ ხფრაფეგიაშიდ, აქედან ცო-
ცხალი ძაღების ნამღვილი კაფვაკომბები, ყვეღგან დაღა-
ფი, კორუპცია და ხაღხის უვიღურეხი სიღარიბე და უმ-
წეო მღგომარეობა.

---.---

1917 წლის თებერვლის რევოლიუფიამ დახცა ჰერკუღეხის
ძაღის მქონე რომანოვეების დინახფია და აიძულა ნიკო-
ლოზ მეორე ფახფიღან გაღამღგარიყო. თებერვლის რევო-
ლიუფია ბოღშევიკებმა ბურჟუაზიულ რევოლიუფიის ხახე-
ლით მონათღეს, კერენსკის მთავრობა თანღათანობით
გარიყეს და 24-25 ოქტომბერს (ძველი სფიღით) ბოღშე-
ვიკებმა მოახღინეს გაღაფრიადება პეფროგრადის გარნი-

გონის დახმარებით, ძალით აიღეს ხელის უფლება და 307
რენსვის მთავრობა გააძევეს. ოქტომბერმა მოჰყვდა თუ
ბერვადი.

ლენინმა შექმნა ახალი ფიკის პროლეტარული პარტია,
რომელიც მიხი ცოლნით, მორალით, პოლიტიკურ/შეგნებით,
აქტიური მოქმედებით, ერთობით, და ორგანიზაციურობით
უნდა გამხდარიყო ერთ პარტიულ მოაზროვნე წამყვან
ძალათ, რომლის ნებახურვილს და გადაწყვეტილებას მო-
რჩილად უნდა გაჰყოლოდა მთლიანად მთელი ხალხი.
ურჩხ და ხხვა მოაზროვნეს უღმობლად გელავდა ბოლშე-
ვიკური უღმობელი ხიხხლიანი ცელი, რომელმაც მილიო-
ნობით შეიწირა უღანაშაულთ აღამიანთა ხიცოცხლე.
ათეულ წლების განმავლობაშიდ ლენინის მიერ შექმნილ
ბოლშევიკურ პარტიის ფერორიხეულ მარწუხებშიდ ჩაჭერი-
ლი ხალხი ფანჯვით და ოხვრით იფანდა მის უნუგემ
მდგომარეობას, და აი ხაბჭოთა რუხეთხ ცნობარივით მო-
ევლინა ხელისუფლების ხათავეშიდ გორბაჩევი შემდეგი
მომხადლოებელი პროგრამით: 1. მხოფლიო უაფლომ ბომბე-
ბით, 2. ღემოკრაფიულ მაროვა - გამგეობის შემოღება
3. მოხახლეობის ნივთიერი ყობადლობის გაუმჯობესობა
და ამადლეება, და ქვეყნად მშვიდლობიანობის დამყარებ.
ჩვენ არაფერხ ვიფყვით თუ რა რეაქციას იწვევხ თქვე-
ნშიდ ეს ახალი ეგრედწოდებული "პერეხფროივა" გლახნო-
ხე"-ის პოლიტიკა, რადგან თქვენ აღგრღზედ გაქვთ ხა-
შუალება უკეთესად შეაფახოთ ახლად შექმნილი პოლი-
ტიკის შედეგები ვიდრე ჩვენ.

გორბაჩევმა დიდ ხანი არაა, რაც ვენგროიაში იმგზავრა
მათი ეკონომიურ მიღწევების განხაცნობათ, რომელზედაც

მას ზევრი კარგი რამ სმენია. ერთ მის ხაპატივზე-
მულოთ გამართულ მეფურ მდიდრულ ხუფრაბელ ერთ ცნობილ
ვენგრიელ ეკონომისტმა იხვეინმა გულახდილათ მოახსენა
"თუქსურს ხალხის პოპულიარული და სპეცარული მეთაური
გახლე, პირველ ყოვლიხა ის უნდა გააძლო, გაღეძო,
იდეოლოგია მხოლოდ ამის შემდეგო, და დახძინა თქვენ
ვერავითარ შემთხვევაში ვერ ჩააფარებთ ხალხთა ცხო-
ვრების პირობების გახაუმჯობესებლათ ვერავითარ რე-
ფორმებს თუ არ შეცვლით თვით ხისხემახ ღენინურ მა-
რთველობიხას. ხახელმწიფო უფრო და უფრო ნაკლებათ^წ
ჩაერიოხ ქარხნებ დაწეხებულეების მართვა გამგებლობის
ხაქმიანობაშილ. უნდა გააუქმოთ ყოველგვარი ჯურის
კომიხედეები, რომლევიც პარაბიხეპია, მეფად ძვირი
უჯირხთ ქარხნებს მათი შენახვა და ხელხ უშლიან მათ
მომგენიანობახ, წინხედახ და აღორძინებახ"ო.
ამ უნგრელ ამხანაგის"უადგილო" შენიშვნამ უზომოთ
გააჯავრა თურმე გორბაჩოვი და ხაჯაროთ მეფად უხემალ
განახხადა: "ჩვენი ღენინური პარეფია არახოლეს არ
ხედემა"ო.ამ "გარდაქმნების" აველორის მარცხიან გა-
ნეხადებამ კიდეც უფრო შეახუხეხა მიხი ნლომა. ამის
ხაუკეთეხო მაგალითებს იძლევიან, აქაურ პოლიფიკურ
პირების განეხადებების ხაერთო ჯამი, შემდეგ კოხხეა-
ბზელ: 1. გაქვთ თუ არა გორბაჩოვის ნლომა? 2. შე-
ძლებს თუ ვერა გორბაჩოვი მის მიერ წამოყენებულ
"პერეხელოიკა" "გლახნოხე"ის განხორცილებახ?.
პახუხი: გორბაჩოვის ნლომა შეუძლებელია, რადგან ის
იოფიხ იღენახ:ც არ ხეველის ღენინურ ბოლშევიკურ ხი-
ხემახ, რომელიც ნამდვილ დემოკრაფიის დაუძინებელი
მფერია და იხე ვერ იფანენერთმანეთხ, როგორც წყალი

და წევრები, და დასძენენ ამასთანავე არ უნდა დავი-
ვიწყლოთ, რომ მიგნით მის წინააღმდეგ ირავმებიან ყვე-
ლაფრის შემდეგ "ნომენკლატურა", ჯარი მუერაფყოფილი,
რომელიც ავღანისწანში ჩაფლავებას და შინ ხამარცხვი-
ნო იარღიკით დაბრუნებას ფარულად გორბაჩოვს აბრადის,
და თვით რეჟიმის ხაძირკველი ფარული პოლიცია, რომე-
ლიც ხწორედ ღენინის მითითებით დაარხდა და, რომე-
ღმაც ათეულ მილიონობით უღანაშაულს აღამიანები ხი-
ცოცხდეს გამოახალმა, სრულებით არაა დაღებითად გა-
წყობილი გორბაჩოვის მიმართ. ამას ემაწება გარეთ
ხაწელიწების უკმაყოფილებაც, რომელხაც შეუძლიან ში-
ნაგან ძაღებთან ერთად გადამწყვეტი როლი ითამაშოხს,
და ამიწომ გორბაჩოვის გამარჯვება არამც თუ ხაეგებო-
თა არამედ შეუძლებელიაო. ამერიკის ცნობილ ყოფილ
ხაგარეო მინისტრმა კიხინჯერმა პირდაპირ განაცხადა
"გორბაჩოვს იგივე ბედი მოეღის, რაც ხრუშჩევსო"

დახახრულ გავბეღავთ და ვიღყვიო ჩვენს აბრხაც იმის
შეხახებ თუ რაა ხაჭირო ამ ახალ "ჭრღაქმნები" ხნამღვილ
და გულწრფელ განხორციელებიხათვის ამ ბოროფ და ხა-
შიმ ხანამიღ.

1. ხაბჭოთა რუხეთი არის უკანახკნელი მიღიფარული
იმპერია, რომლის მიხწრაფება და წაღიღია, მხოღლიო-
ბედ ბაწონობა, და ხხვა ყველა ერების მის მორჩილება-
ში მოყვანა, რაბეღაც მან გულწრფელად ნებაყოფლობით
ხელი აიღოს. 2. მიეცეს მის მიერ დაპყრობილ ერებს
ნამღვილი დამოუკიდებლობა და თავის ნებოსამებრ, ღემო-
კრაწიულ გზით მისი მართველობის არჩევა. 3. მოხდეს
ხაერთამორიხო შემოწმებით ყველა ხახელმწიფოთი განია-
ღება. 4. კრემღმა უნდა შემოიღოს ნამღვილი ღემოკრა-

ყოფილი მართველობა და ერთხელ და სამუდამოდ უნდა შეწყდეს. მართველობა მარცხი პარტიულების სახარვეზოა. ხშირთა რუხეთმა ნება უნდა დართოს ხალხს დემოკრატიულ თავისუფალი ფარული კენჭის ყრით აირჩიოს მისი თავკაცები.

5. რუხეთი უნდა გამოვიდეს კარნაკეცილობიდან და გულწრფელად ჩაებას ერთა ხაერთაშორისო ფერხულში ყველა ერების საკეთილდღეოთ და მსოფლიოში მართლად მშვიდობიანობის დამყარებისათვის.

მოიხურვებს ან შეხმლებს გორბაჩოვი ამ მეჯალ ძნელი საკითხის გადაჭრა განხორციელებას? ამას მომავალი გვიჩვენებს.

ლევან ფალავა.

გეთიხ ერს, რათა განეახლებიათ მიხთვის პრეზიდენტის მანდატი, იგი წარსდგა ამომრჩეველთა წინაშე ერთ- ვნულ გაერთიანების ლოზუნგით, ბრძოლა გამოუცხადა არსებულ არა თანახმობას და ღღის წესრიგშილ და- აყენა ყველახათვის თანაბარ უფლებების მინიჭება. ყველახ მოუწოდა თავისუფალ გულწრფელ დიალოგისაკენ, და ხელი გაუწოდა ყველახ ვინც მოიხურვებს მახთან თანამშრომლობახსაფრანგეთის ძლიერებასა, მცხოვრებთა ნივთიერ კეთილ ღღეობახა და მშვიდობიანობისათვის.

ჟ. შირაკმა დაადანაშაულა, ჟ. მიჟერანი და ხაერთოდ ხოციალისგთა უუნარობა ხახელმწიფოს მართვაშილ, რომლებმაც ხაყრანგეთი დაახუხუხეს, დააქვეითეს, გაბარდეს უმუშევართა არმია და მოხახლეობა გაადარბეს და მოუწოდა თანამემამულეებს ხმა მიეცათ მის ღღერალურ პროგრამისათვის, რომელმაც მიხი მხოლოდ ორი წღის მართველობის ხანაშილ ჩინებულღი ზელეგები გამოიღო.

თუ თქვენ მე ამირჩევთ და არა მიჟერანს ჩვენ ერთად გამოვაქანდაკებთ ხაფრანგეთს, ახალს, ძღიერს, ხადაც გამოხხივღება, 'ყველახათვის აყვავება, კეთილღღეობა, ხიძღიდრე და წარმაღღება.

ხაღხმა მიჟერანი არჩია შირაკს. უცხოეთშილ უაღრეხათ დაღღებითად შეხვღენ მიჟერანის არჩევახს, თვით გორბაჩოვმაც ქეზითი უხუღარი გამოუგზავენა, უხურვა მახ წარმაღღებღღა ერთად ნაყოფიერი თანამშრომღღობა მშვიდობიანობისათვის.

ჩვენღი მხრით ხაფრანგეთის პრეზიდენტს ვუხურვებთ ჟანმრთეღღობახს, ზელღიერებას მის ოღახს, და ბრწყინვალე ვიღწევებს. გულწრფელათ ვუხურვებთ ხაფრანგეთის ერს გამარღღებებს, წინსვღახს და ზეაღღხვღახს.

ღღღებულ ხაფრანგეთის ერის კეთილღღეობა, აყვავება

წინხვლა და ბედნიერებაკიდევ უფრო მკვეთრად განა-
მფიკვევებს ხაფრანგეთის ერის ურადიულ ხუღგრედღილ-
ხუღოვან კეთილშობილობას ყველა ჩაგრულთა და ღვენი-
ლთა დახანგავათ.

---...---

არჩევნები პაფარა დანიაში.

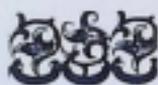
წლების განმავლობაში დანიახ მართავდა კოალიციური
მთავრობა, ხოცრად ღემოკრაციულ პარციის ხელმძღვანე-
ლობით.

ამ არჩევნებშიღაც ამომრჩეულებმა მახ ნლობა ვანუა-
ხლეს და წამყვანი როლი მიანიჭეს.
კომუნისტებმა კი ვერც ერთი ღეპუფიაცი ვერ გაიყვანეს,
რაც წინამორბეღია ევროპის თითქმის ყველა ქვეყნებშიღ
მათი ხაბოლოო დამარცხება დახამარებისა.

---...---

სამკლავი

19 15

19 88

ՅԵՏԵ ԵՎ ԾՐՈՒՅՑ

PARIS : décès du père Elie MELIA

Depuis 1949 le père Elie MELIA était le recteur de la paroisse Sainte-Nino à Paris. Seule paroisse géorgienne existant en dehors de l'URSS, cette communauté préserve fidèlement la tradition de l'Eglise de Géorgie, fondée au 4ème siècle, et de ses nombreux martyrs. Elle porte dans sa prière - et le père Elie y tenait beaucoup - les grandes dates de l'histoire contemporaine de la Géorgie qu'elle commémore chaque année : celle du 26 mai 1918, date du rétablissement de l'indépendance géorgienne, les journées de février 1921, où l'on fait mémoire des nombreuses victimes mortes face à l'envahisseur bolchévique, et la grande insurrection nationale de septembre 1924.

Sensibilisé très tôt au dialogue avec les autres confessions chrétiennes, le père Elie MELIA sera membre fondateur, en 1943 à Nancy, de l'un des premiers groupes où se retrouvent catholiques, orthodoxes et protestants. L'unité chrétienne sera désormais l'une des orientations fondamentales de sa vie et de son activité. Délégué orthodoxe à l'œcuménisme, il participe à de très nombreuses rencontres et sessions. Membre des commissions françaises de dialogue théologique orthodoxe-protestant et catholique-orthodoxe, observateur à l'assemblée de l'épiscopat catholique à Lourdes, auteur d'une communication sur La conception orthodoxe du mouvement œcuménique au symposium interorthodoxe de Thessalonique en 1972, il est assidu aux journées œcuméniques de Chevotogne et fera partie, en 1983, de la délégation orthodoxe à la 6ème assemblée générale du Conseil œcuménique des Eglises à Vancouver. En 1965 il avait été élu à l'Académie internationale des sciences religieuses.

A ces charges pastorales et œcuméniques viendra s'ajouter dès 1964 l'enseignement de l'histoire de l'Eglise et de la théologie pastorale à l'Institut Saint-Serge, ainsi que la rédaction d'articles dans les domaines les plus variés : histoire et vie de l'Eglise de Géorgie, patrologie, liturgie, missiologie, théologie pastorale.

Homme d'une très grande droiture et d'une vie spirituelle profonde, le père Elie MELIA savait concilier la rigueur et la compréhension, l'intégrité et l'ouverture aux autres. C'était un prêtre et un théologien solidement enraciné dans la foi de l'Eglise et c'est sur la grande vision théologique et ecclésiale des Pères qu'il fondait son action pastorale et son engagement œcuménique.

Le père Elie MELIA, recteur de la paroisse géorgienne Sainte-Nino et professeur à l'Institut de théologie orthodoxe de Paris, est mort le 15 mars 1988 à l'âge de 73 ans, des suites d'un cancer. Personnalité marquante de la communauté géorgienne et de l'Orthodoxie française, il avait été pendant de longues années délégué du Comité interépiscopal orthodoxe pour les relations œcuméniques.

Né le 20 février 1915 à Koutaïssi, en Géorgie, Elie MELIA prend très jeune le chemin de l'exil qui le conduira à Constantinople, en Belgique et enfin en France. Après des études de droit à l'université de Namur, il fait sa théologie à l'Institut Saint-Serge à Paris. Ordonné en 1943, il est prêtre à Belfort, servant également les communautés de Nancy, Sochaux, Montbéliard et Besançon. Avec ses paroissiens, il accueille et cache les prisonniers évadés des camps allemands - et parmi eux de nombreux Soviétiques -, organisant tout un réseau qui leur permettait de rejoindre la zone libre et de continuer la lutte contre l'occupant. En 1945 il est nommé à Colombelles (Calvados) où il vit le débarquement des Alliés.

გარდაიცვალა

პარიზის წმ. ნინოს სახელობის ქართული ეკლესიის
მომღვარი

ს ა ხ ე ლ ო ვ ა ნ ი

მ ა მ ყ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი

მამა ილია.
---.---

უღმბელმა სიკვდილმა შავი ძაძვებით შემოსა ქართული ემიგრაცია და მწუხრმა მოიგვა ღღეს დაპყროპილი და უხანჯული ჩვენი პაჭარა საქრისჭიანო საქართველო.

დავკარგეთ ღილი ხწავლული, ხუდიერი მომღვარი, სრულიად საქართველოს სამღვდელეობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ხაამაყო შვილი მამა ილია.

მამა ილიას სახით ქართველმა ერმა დაპკარგა მიხი ინჭერეხების უანგარო დამცველი და ღილი ქომავი, რომელიც ჩვენი ხალხის ურალეღიას, უკვიღღებს და მიხწრათეებებს ჭკვიანური მიღგომით, ამუქებდა ვაცობრიობის წინამუღ და ააშვარავებდა კრემლის ბოროჭეგას, რომელმაც უხამართლოდ უხეში ძალით დაგვიპყრო, და გაგვიუქმა ქართული ხუვერენული სახელმწიფო.

რუსული ხიშტი "სოციალიზმის" სახელით კვლავ მუშის რუსეთის მიერ აგებულ ერთ-საბჭოთაო ბნელ გაუვად საკანშილ გამოგკვეთა და ღამობს სამუდამო მორჩილ ბის და ლუმილის ხარქველი დაგვაღვას.

ამა წლის 16 მარტსწმინდა ნინოს სახელობის პარიზის ქართულ ეკლესიაშილ მამა ილიას წების აგების წირვა ღონვა საბერძნეთის ეგზარხოხის წარმომადგენელ მღვდელთ- მთავარმა შეახრულა, რომელმაც წირვის გათავების შემდეგ, ქართველებს ახეთი ხიყვით მოგვმართა: "მამა ილია არა მარტო თქვენი ხელიერი მამა იყო არამედ ჩვენიც, ყველაზელ მიმზიდველი და მთავმბეჭდავი იყო მახშილ, რომ მიცვალებული იყო არამც თუ დიდი თეოლოგი, ინტორიკოხი, არამედ უპირველეს ყოვლისა იხ იყო უბრალო მღვდელი, ჩვენი ხელიერი მოძღვარი, ხვისხი ბედის თუ უბედობის გამზი არებელი, და შემამხუბუქებელი".

ჩვენმა შავმა ბედმა კილევ ერთხელ გაიმარჯვა და მოგვცადა იხეთი პიროვნება, რომლის მოღვაწეობა უკვდავია, როგორც სახულიერო აგრეთვე ყველა ხაერო საქმობრივ დარგისათვის.

მამა ილია საქვეყნო მოღვაწეობის უნართან ერთად იძვირათ მომხიბლავ გარეგნობით და ყველა ადამიანურ ღირსებებით, უაღრესად განათლებული, უწყინარ- ღმო ბიერი, კეთილი, ადამიანის მოყვარეობით და პატივის ნემით გამსჭვალული, ზრდილი და თავდაბალი, გამომხაყველი კეთილი განწყობილების, იხ იყო ჩვენი სიხარული, მშვიდობა, სიამაყე და ზნეობრივი

სიწმინდის სიმბოლო.

მამა ილიამ უღიღესი სახელი და პატივი დაიმსახურა უცხოეთში, მას ერთხმად ირჩევდნ და აგზავნიდნ ყველა მსოფლიო საეკლესიო კონგრესებზე, ხალხ ამაღლებდა და ახსივოსნებდა ქართული ერის იხსირობას და მის უძველეს ღიღებულ კულტურის მიღწევებს.

განუზომელია ჩვენი ხევა, რადგან დავკარგეთ ჩვენი ხელიერი მღეროშე და გოლიათური გამბედაობის ნიჭიერი მოხარჩლე ქართული საქმის ერთგული მოჭირნახულე ყველახათვის საყვარელი მამა ილია.

ამ ხფრიქონების წერის ღროს თვალნი ჩემნი ცრემლებით იბინდებჩან, რადგან ჩემს შემეცნებაშილ წაუშდელად დარჩა თუ როგორ ჩაუშვიო საყვარელ ჩვენი მოძღვარის ცხედარი, უცხოეთშილ საზარლად გათხრილ ცივ სამარეშილ.

ღიღებული გამოგონებაა სახაფლადო, რადგან ჩვენ მახშილ უნდა ამოვიკითხოთ ჩვენი მოვალეობა, ვალდებულება. რას ვკითხულობთ და ან რას გვავაღებებს მამა ილიას სამუდამოლ მღუმარე სამარე?

მისი უწმინდესი და სახუკვარი დავაღებაა: შენახვა და თვალის ჩინივით მოვლა მის ხელშილ აღზრდილ განმჭვიღებულ ქართულ ხალოცავისა პარიზშილ, ამიხათვის ჩვენ უნდა დავდოთ ფიცი, ფიცი გაუფლებელი, ფიცი ქრისციანული, რომ ქალნი და ვაცნი, ღიღი თუ პაფარა, გვერდშილ ამოუღებოთ, პარიზის ქართულ ეკლესიის მხახურ კომიფეცხ, და მის თავჯლომარეს, რათა არ ჩაგვიქრეს და მუდამ განათლების მუქხ

აგრქვევლებს წმინდა ნინოს სახელობის პარიზისა ქართულ
ლი ეკლესია, ნიშნად საქრისციანო საქართველოს დი-
ლეზისა, და მამა ილიას პატივისცემისა, რომელიც
იყო რწმენით, მაღალი, მართალი და უმწიკველი, რომე-
ლხაც შვილ დაკარგულ ღელის გულივით წიროდა იმ დღეს
ჩვენი ბელ-შავი ქართული ემიგრაცია.

წრემღნი ჩვენნი უღეველია შენთვის.

საუკუნოთ იქნება ჩვენშიდ ხსენება შენი ღიღებულ
და ხაყვარულ ჩვენო მიძღვარო, მამათ-ილია.

ღევან ფაღავა.

საქ. ს. დ. პარტიის საზღვარ გარეთელი ბიურო
მწუხრით აღხავსე სამძიმარს უცხადებს მამა ილიას
ქვრივს, შვილებს, შვილიშვილებს, რძალს და ხიძეებს,
და იზიარებს მათ განუზომელ მწუხარებას.

საუკუნე იყოს ხსენება მისი.

მხატვარ ვერა ფაღავას გარდაცვალება.

1906

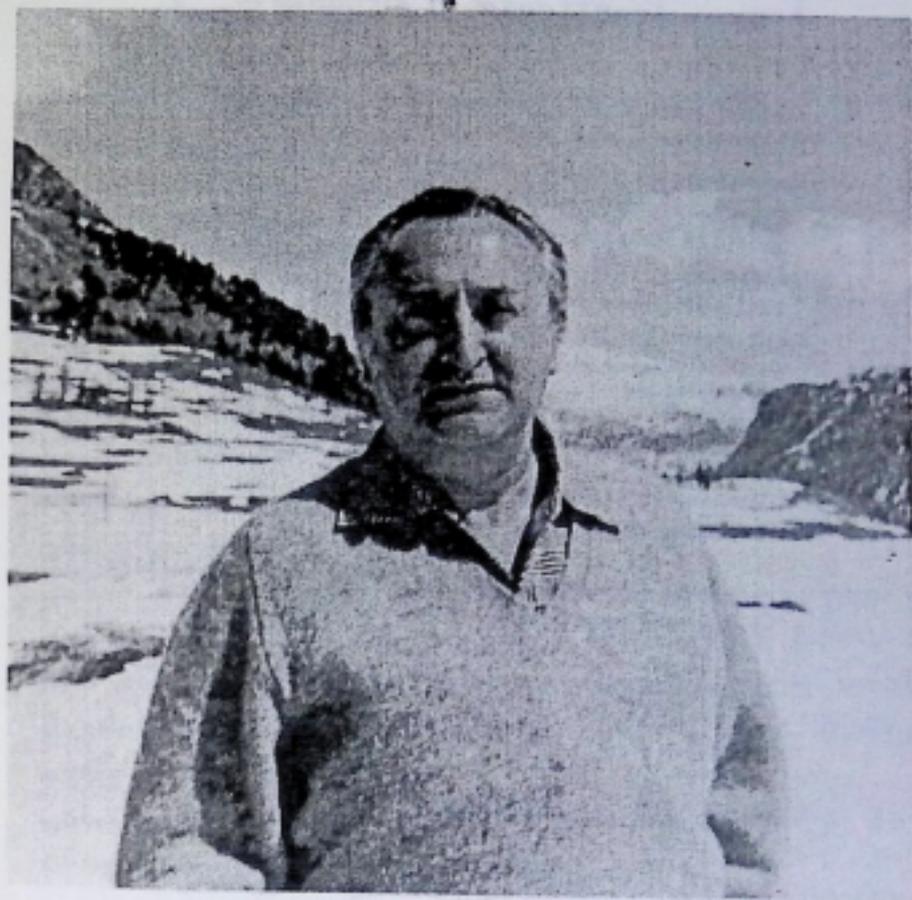
1988.

წავიდა ჩვენგან უკანასკნელი ქართველი მხატვარი უცხოეთშიღ ვერა ფაღავა, რამაც უზომოდ დაგვაძწუნ-
ხრა.

ვერა ფაღავა მხატვართა შორის განსაკუთრებული ფე-
ნომენია. ბუნებამ იხ უხვად დააჯილდოვა ნიჭითა, და
ცოდანგით, მისი ფუნჯის მოხმა გაბელუდი და თავისებ-
ურია, ამიყომ მან მხატვართა წრეშილ თავისებურ
ორგინალურ "ვერახეული" ხეილითა და ხახელწოლებით
შეალო პარიზელ მხატვარ ხელოვანთა ბჭე კარი, ხადაც
ვერამ ციფულახანი მხატვრის ხახელი ღაიმხახურა.
ღიდი დაფიქრებაა ხაჭირო, რიმ ამოიღნო და ამოხხნა
თუ რიხითქმა ხურხ მხატვარხ, მის მიერ შექმნილ ხე-
რათებით, მის მიერ მოხაფული ფერებიც თავისებური
და ორგინალურია. ვერახ ხახელი გახცილდა ხაფრანგე-
თის ხაზღვრებხ, მახ კარგათ იცნობღენ და აფახებღენ
ვაფიკანშილ, ხაიდანახ მან მიილო ღირხეული შეკვე-
თები. --- ხან დახმულობაში, ვერა ღარჩა მარცოლ
მარცო ეული, რომელხაც დახავით უვღილა ქ-ი თამარ
წულაძე, რხთვიხაც იხ ღიდი მადლობის ღირხია.

ვერა ეხლა განიხვენებხ მის ხაყვარულ მშობღებთან
ღევიღშილ. ხაუკუნე იყოს ხხენება მისი.

მეგობარი.

1915-1988.

306 3000.

JEAN CHEDEAU

JEAN CHEDEAU

Architecte et Urbaniste

— — — — —
Chef d'Atelier à l'Ecole Nationale Supérieure des Arts
Decoratifs

Membre de la Société française et de la Société Inter-
nationale des Urbanistes.

Chef des Services d'Architecture et d'Urbanisme de la
Marne, puis Inspecteur Général pour la Région de
Toulouse, puis chargé des Etudes d'Urbanisme pour le
Sud-Ouest de la France.

Décorations:

Officier de la Légion d'Honneur

Officier de l'Ordre National du Mérite

Commandeur des Arts et des Lettres

Officier des Palmes Académiques et des Arts et Lettres

Il aimait les sports de haute-montagne qu'il a
longtemps pratiqués.

Il comptait des Basques parmi ses ascendants.

ყან შალხ გარდაცვალება.

ქალბატონ ქეთევან ბარნოვის ასულს, უცხადებთ ჩვენს სამძიმარს, და ვიზიარებთ მის უზომო მწუხარებას, მისი ხაყვარელი, და მუდამ დაუვიწყარი მეუღლის ყანის დაკარგვის გამო, რომელსაც უზომოთ უყვარდა ხაქაროველი და აღფრეებელი იყო მისი წარსულით და დღებური უძველესი კულტურით.

განხვენებული იყო უაღრესად განათლებული პიროვნება, მუდამ ჩვენი მეგობარი დამხმარე, და მრჩეველი. მისი წინაპრები ბახკები იყვნენ, და აღბათ ეს იყო ის იღუმადი ძალა, რომელიც მას ასე აახლოებდა და აკავშირებდა ქაროველებთან.

ყანის უკანახკნელი ხურვილი იყო, დახაფლავებული ყოფილიყო ღევიღშიდ მის ხაყვარელ ქაროველთა შორის და მის ხაფლავზედ ეწირა, და ეკურთხებინა მამა ილიახ, მაგრამ მოხდა წინააღმდეგი ეს უკანახკნელი მახზედ აღრე გარდაიცვალა.

ყანი განიხვენებს ღევიღის ძმათა ხახაფლაოზედ ბარნოვების ოჯახის აკადღამაშიდ.

ხაუკუნი იქნეს ხხენება მისი.

აქვე გათავაზობთ ფრანგულ ენაზედ მის მოკლე ბიოგრაფიას.

მეგობარი.

" ჩ ვ ე ნ ი ღ რ ო შ ა " ს რედაქცია მწუხარებით აუწყებს პატივცემულ ქართულ საზოგადოებას, რომ ძველი ემიგრაცია თანდათანობით გვეყოფებს, რაც ქმნის შავი ხუდარით მოჩითულ განუზომელ ხევდას და უაღრესად მჭკინველ სიყვარულს.

1987-ის 88-წლებში გარდაიცვალენ:

დავით დავრიშაშვილი, ვანო (ვანიჩკა) ახათიანი, კვიროსი ჩხაიძე, ხვანისლა მამულაიშვილი.

შორეულ კანადის ქალაქ ვიქტორიაში გარდაიცვალა ღრმა მოხუცებულობაში ნიკო აფხაზი, ვაჟი ცნობილ კოლე აფხაზისა, რომელიც იყო აღმოსავლეთ საქართველოს თავად-აზნაურთა უკანახკნელი მარშალი, რომელმაც ამ უკანახკნელთა ნება ხურვილით და დავალებით მთელი მათი აღგილ მამული უფახოდ გადახცა დამოუკიდებელ ხუვერენულ საქართველოს სახელმწიფოს ეროვნულ მთავრობას.

კოლე აფხაზი დახვრეწილ იქნა საქართველოს უღირს მიღალაფე "შვილთა" განაჩენით. კოლე აფლაზი გმირულად შეხვდა სიკვდილს და თავის სიცოცხლე მიიყვანა მის საყვარელ სამშობლოს სამსხვერპლოდ.

დასავლეთ ბერლინში გარდაიცვალა დავით სიმონის ძე ბერძენიშვილი.

საუკუნე იყოს სხენება მათი.

"ჩვენი ღრობა"ს რედაქცია უღრმეს მადლობას უხსნაღ-
 ბს, ყველას ვისი კეთილშობილოზით და მეოხებით ყუყუ
 რნალი განაგრძობს არხებობას. მახალეზი და ფულალი
 დახმარება უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მიხამართით:

PAGAVA LEVAN
 3 RUE ADOLPHE CHERIOUX
 92 - 130 ISSY LES MOULI-
 NEAUX

შემომწირველთა ხიის გაგრძელება.

1. აღამიანის უფლებათა დამცველ ხექციიდან	2000	ფრ.
2. ვიქტორ ხომერიკი-----	500	-
3. პროკოფ ინწკირველი-----	500	-
4. მარიკა ყენე-----	300	-
5. თათრახან ანთაძე-----	200	-
6. შაბათა ხანანაშვილი-----	200	-
7. თანამგრძნობი-----	200	-
8. აკაკი შავგულიძე-----	200	-
9. მკითხველი-----	160	-
10. გივი ვაბელიანი 20 ლლარი=	85	-

4345 -

ავციხეოს 1987 წლის ნაშთი ..... 1942 -

იანვრის ნაშთი..... 3295 -

9582 -

გახავალი.

"ჩვენი ღრობის" იანვრის ნომერი.....	5500	ფრ.
----- ხამაიხო ნომერი	3400	-
9582 - 8900= 682ფ. ხალაროშია; 682ფრ.	8900	-
	+ 200 ლლ.	

"ჩვენი დროა"

.....
ს ა რ ჩ ე ვ ი .
--..--

გვერდი:

1. პრეზიდენტ ნოე ყორღანიას ხუროცი.
2. 26 მაისი.
3. ერის დღეხახწაული 26 მაისი.....ნ. ყორღანია
5. 26 მაისი.....ქუთაისელი.
7. პირველი 26 მაისი.
8. პირველი მაისი.
10. საქართველოს დამფუძნებელი კრება.
11. ცნობა.
12. 25 თებერვალი.....ნ. ყორღანია.
14. 25 თებერვალი საქ. სიხსლიანი ქარიშხალი.. ლ. ფ.
16. ლევანოზ ილიას ქადაგება.
18. სამშობლოს .....გიორგი ცოგონიძე.
19. შთაბეჭდილებები..... X.
24. წერილი რედაქტორს პრ. ერთგული ჯარის კაცი.
26. წმინდანინოს ვ. რობაქიძე 27-წერილი ხანდროს.
31. საქართველო ხაუკუნეთა სზორვალში .. ვ. ცოგონიძე
47. დამოუკიდებელი საქართველო მუშაობაში.
73. ცოლა რამ გორბაჩოვის პოლიტიკაზე.....ლ. ყადავა
79. საფრანგეთის პრეზიდენტის არჩევნები.
83. მამა ილიას გარდაცვალება ლ.ფ-ის ნეკროლოგიით.
89. მხაფვარ ვერა ფთლავას გარდაცვალება...მეგობარი.
90. ყან შადოს გარდაცვალება.
93. სამგლოვიარო ფურცელი.
94. შემომწირველთა სია"ჩვენი დროა"ს ფონდისათვის.

Կընթացողը-- ԵՅՅԵՆ ՉԻԼԵՅՈՒՆ.

Redacteur: LEVAN PAJAVAN
3 rue Adolphe Chérioux
92130 Issy Les Moulineaux

Hors commerce

N° 113.

Գրանի-- ՅՐՈՅՈՒՆ ԻՆՏԵՐՆԱԿՆԵՐՆԵՐ

Տնօրէն: Բ. Ինտերն

2 919